

KERKENBELEIDSPLAN

BREE

We tonen de originele afbeelding
hier niet omwille van het copyright.

Wil je het volledige kerkenbeleidsplan
met beeldmateriaal bekijken?
Vraag het dan op bij de gemeente.

Versie 2025

INHOUDSTAFEL

INHOUDSTAFEL.....	2
INLEIDING	4
1. SITUERING KERKGEBOUWEN	6
2. FICHE PER KERKGEBOUW	7
2.1. Sint-Martinuskerk in Beek	7
2.1.1. Identificatie	7
2.1.2. Beschrijving	8
2.1.3. Situering van het gebouw in zijn ruimtelijke omgeving	12
2.1.4. Beschrijving van het actueel gebruik en de actuele functie	12
2.2. Sint-Michielskerk in Bree - centrum	13
2.2.1. Identificatie	13
2.2.2. Beschrijving	14
2.2.3. Situering van het gebouw in zijn ruimtelijke omgeving	21
2.2.4. Beschrijving van het actueel gebruik en de actuele functie	21
2.3. Sint-Lutgardiskerk in 't Hasselt	23
2.3.1. Identificatie	23
2.4. Onze-Lieve-Vrouwekerk - Gerdingen	24
2.4.1. Identificatie	24
2.4.2. 2.4.2 Beschrijving	25
2.4.3. Situering van het gebouw in zijn ruimtelijke omgeving	28
2.4.4. 2.4.4. Beschrijving van het actueel gebruik en de actuele functie	28
2.5. Sint-Trudokerk - Opitter	29
2.5.1. Identificatie	29
2.5.2. Beschrijving	30
2.5.3. Situering van het gebouw in zijn ruimtelijke omgeving	34
2.5.4. Beschrijving van het actueel gebruik en de actuele functie	34
2.6. Onze-Lieve-Vrouw Troosteres der Bedruktenkapel Opitter	35

2.6.1.	Identificatie	35
2.6.2.	Beschrijving	36
2.6.3.	Situering van het gebouw in zijn ruimtelijke omgeving	39
2.6.4.	Beschrijving van het actueel gebruik en de actuele functie	39
2.7.	Sint-Petruskerk, Tongerlo	40
2.7.1.	Identificatie	40
2.7.2.	Beschrijving	41
2.7.3.	Situering van het gebouw in zijn ruimtelijke omgeving	45
2.7.4.	Beschrijving van het actueel gebruik en de actuele functie	45
3.	NAAR EEN TOEKOMSTVISIE.....	46
3.1.	Onderbouwde visie op het toekomstig gebruik en de toekomstige functie	46
3.2.	Plan van aanpak: hoe de toekomstige invullingen zullen worden onderzocht	47
4.	BESLUIT.....	48

Dit kerkenbeleidsplan omvat volgende gebouwen voor de rooms-katholieke eredienst op het grondgebied van de gemeente Bree:

1. Sint-Martinuskerk: Kerkstraat 10, Beek
2. Sint-Michielskerk: Markt 4, Bree
3. Sint-Lutgardiskerk: 't Hasseltkiesel 16, 't Hasselt, Bree
4. Onze-Lieve-Vrouwkerk: Barrierestraat 6, Gerdingen
5. Sint-Trudokerk: Itterplein 1, Opitter
6. Onze-Lieve-Vrouw Troosteres der Bedruktenkapel: Opitterkiesel 200, Opitter
7. Sint-Petruskerk, Dorpstraat 8, Tongerlo

Vanaf 1 januari 2025 is elke gemeente verplicht om te beschikken over een actueel en goedgekeurd kerkenbeleidsplan. Dit is vastgelegd in artikel 33/2 van het eredienstendecreet van 7 mei 2004.

Als basis voor het voorliggende kerkenbeleidsplan werd het goedgekeurde beleidsplan uit 2017 gebruikt in de wetenschap dat de Onze-Lieve-Vrouw van het Heilig Hartkerk, gelegen Gruitroderkiesel 206, Vostert, Bree ondertussen onttrokken is aan de eredienst en voor de aanvankelijke duur van 30 jaar in erfpacht gegeven werd aan de stad Bree bij akte in 2024 verleden door notaris Schotmans te Bree.

Dit kerkenbeleidsplan werd opgemaakt in overleg tussen de gemeente Bree, het centraal kerkbestuur van Bree en alle kerkfabrieken die eronder ressorteren en werd vervolgens goedgekeurd:

- door de bisschop van Hasselt op datum;
- door de gemeenteraad van de gemeente Bree op datum.

Het pastorale uitgangspunt bij dit kerkenbeleidsplan kan als volgt verwoord worden:

We willen als pelgrims van hoop samen op weg gaan en vooral kiezen om op een kwalitatieve manier samen geloofsgemeenschap te vormen en dit voor velen; voor jong en oud. Er dienen zich dan ook aanpassingen van het huidige aanbod aan; deze zijn het resultaat van zorgvuldige afwegingen en dit in overleg met zowel het Ruim Pastoraal Beraad, het Centrale Kerkbestuur, de kerkfabrieken als met het bisdom en de burgerlijke overheid. Deze aanpassingen hebben tot doel onze kerkgebouwen zo efficiënt mogelijk te benutten en zo goed mogelijk af te stemmen en waar nodig aan te passen aan de behoeften van de geloofsgemeenschap.

Vanaf 1 januari 2026 zullen de volgende wijzigingen van kracht zijn:

- de zondagskerk en de 'centrale plek van samenkomst' voor alle sacramenten is en blijft de Sint-Michielskerk die ook de dekenale kerk is,
- de Onze-Lieve-Vrouwekerk te Gerdingen, de Sint-Trudokerk te Opitter en de Sint-Pieterskerk te Tongerlo – allen vastgesteld bouwkundig erfgoed en eigendom van de stad Bree – zullen een nieuwe bestemming krijgen,
- vervolgens zullen de Sint-Martinuskerk van Beek alsook de Kapel O.L.V Troosteres der Bedrukten in Opitter verder gebruikt worden voor zowel catechetische als bepaalde

liturgische bijeenkomsten zoals de eucharistie, huwelijken en uitvaarten in een meer kleine kring.

We begrijpen heel goed dat veranderingen vragen kunnen oproepen. Daarom nodigen we u uit om na de viering met ons in gesprek te gaan. We bieden u graag de ruimte om uw vragen persoonlijk te bespreken. Als we alvast enkele motivaties mogen meegeven voor deze beslissing dan spelen zeker mee:

het aanbieden van mooi verzorgde liturgische vieringen waar velen zich welkom voelen en ook bereid zijn om als vrijwilligers mee te blijven werken, tegelijk is er het reële gegeven van de personeelsbezetting, op verschillende plekken het dalend kerkbezoek, de financiële draagkracht en de volledige herbestemming van de andere kerken.

De St.-Michielskerk is in de voorbije jaren duidelijk uitgegroeid tot de 'centrale plek van samenkomst' voor de initiatiesacramenten, wat enerzijds kwaliteit en efficiëntie met zich meebrengt, maar anderzijds ook weerstand oproept vanwege het verlies van de kleinschaligheid en de vertrouwdheid vandaar onder meer de bewuste keuze voor het behoud van de Sint-Martinuskerk van Beek en de kapel van Opitter.

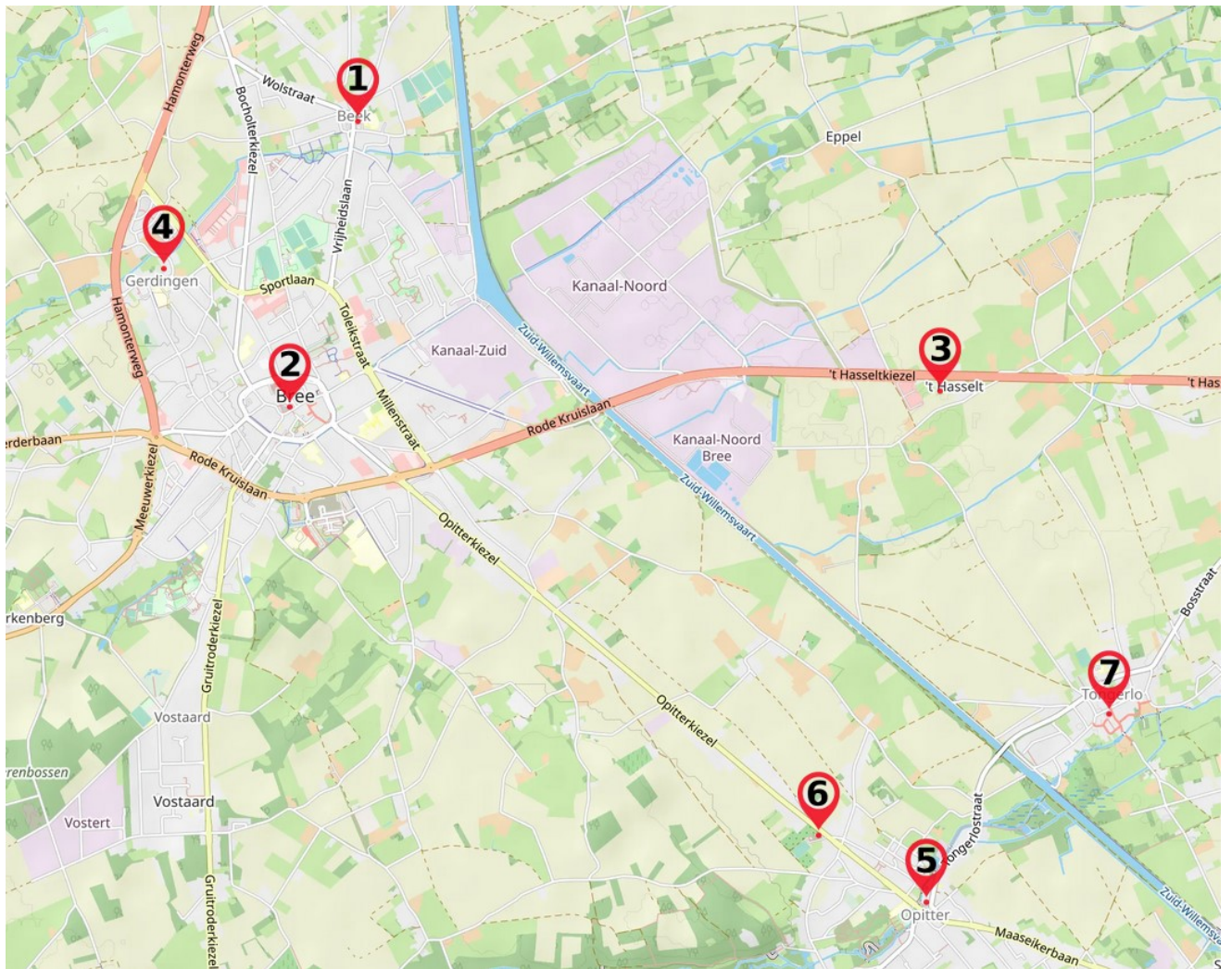
Wij hopen en vertrouwen er op dat de gelovigen maar ook de vrijwilligers uit alle parochies op hun eigen tempo meegroeien in de evolutie naar één grote parochie. De kernvraag voor ons allen blijft: hoe vormen we samen één hechte geloofsgemeenschap? Laten we samen als pelgrims van hoop verder op tocht gaan; laten we als broeders en zusters één van hart en één van ziel zijn op weg naar God.

In dit kerkenbeleidsplan worden allereerst de betrokken kerkgebouwen ruimtelijk gesitueerd. Vervolgens volgt een bespreking van elke kerk afzonderlijk. Aan bod komen een beschrijving, een situering in de ruimtelijke omgeving en een beschrijving van het actueel gebruik en de actuele functie. Aan het einde van dit document is er een overzichtstabel opgenomen met de genomen opties (per kerk), de visie die hieraan ten grondslag ligt en het traject dat is of zal worden opgestart om deze toekomstige invulling te realiseren.

Handtekening bisdom

Handtekening gemeente

1. SITUERING KERKGEBOUWEN

1. Sint-Martinuskerk: Kerkstraat 10, Beek
2. Sint-Michielskerk: Markt 4, Bree
3. Sint-Lutgardiskerk: 't Hasseltkiezael 16, 't Hasselt, Bree
4. Onze-Lieve-Vrouwkerk: Barrierstraat 6, Gerdingen
5. Sint-Trudokerk: Itterplein 1, Opitter
6. Onze-Lieve-Vrouw Troosteres der Bedruktenkapel: Opitterkiezael 200, Opitter
7. Sint-Petruskerk, Dorpstraat 8, Tongerlo

2. FICHE PER KERKGEBOUW

2.1. Sint-Martinuskerk in Beek

(afbeelding: <https://inventaris.onroerendergoed.be/erfgoedobjecten/70786/beelden>)

2.1.1. Identificatie

Naam: Sint-Martinuskerk

Geografische ligging

- Kerkstraat 10, 3690 Beek - 51°9'18,43"NB - 5°36'11,76"OL
- Provincie: Limburg

Plaats in kerkelijke structuur

- Bisdom: Hasselt
- Dekenaat of Regio: Pastorale eenheid Emmaüs Bree – dekenaat Bree
- Parochie: Beek

Eigenaar: stad Bree

Bescherming(en): Beschermd als monument sinds 25-03-1938 Beschermingsdossiers:
4.01/72004/104.1 - DL000053 - OL000404

2.1.2. Beschrijving

Cultuurhistorische waarde

Basilicale kerk met vroegromaanse en romaanse toren uit eind 10de-begin 11de eeuw, bovenbouw uit de 12de eeuw en laatgotisch schip en koor uit de 15de eeuw.

De parochie is een zeer oude stichting. De kerk wordt voor het eerst vermeld in 1007, in een akte waarin keizer Hendrik II op aanvraag van bisschop Notger haar aan de in 992 door graaf Ansfried gestichte abdij van Thorn schenkt. Begeavingsrecht en tienden waren in handen van deze abdij.

De plattegrond beschrijft een driebeukig schip van drie traveeën, een voorstaande westelijke toren en een koor van twee rechte traveeën met driezijdige sluiting; oorspronkelijke sacristie aan de noordelijke zijde, tussen koor en zijbeuk; recente sacristie aan de zuidelijke zijde.

Mergelstenen schip op een plint van kalksteenblokken, en met een onderbouw van breuksteen, voornamelijk Maaskeien, restierend van de romaanse kerk; dit is vooral in de zuidelijke gevel duidelijk. Zadel- en lessenaarsdaken (leien). Steunberen tussen de traveeën. Spitsboogvensters in een geprofileerde omlijsting met mergelstenen maaswerk; kordon vormende lekdrempels.

Geprofileerde kroonlijst. In de eerste westelijke travee van de noordelijke zijde, rechthoekig portaal in een omlijsting van kalksteenblokken, met recente mijtervormige latei. De oostelijke gevels van de zijbeuken zijn voorzien van een thans gedicht spitsboogvenster.

Iets lager, mergelstenen koor onder zadeldak (leien). Steunberen van vier versnijdingen, afgewerkt met lisenen en driepasmotieven. Hoge spitsboogvensters in een geprofileerde omlijsting; kordon vormende lekdrempels. In de meest oostelijke koorwand, onder het venster, een mijtervormige nis met kalkstenen sokkel.

Vierkante toren van breuksteen, voornamelijk Maaskeien, sommige delen in opus spicatum; hoekbanden van grote breuksteenblokken. Even boven de begane grond, een drietal primitief bekapte maskerkoppen, mogelijk Romeins van herkomst. De toren schijnt, getuige het metselwerk, in drie fasen gebouwd: terwijl de onderste geleding met zware en onregelmatige stenen zeker vroegromaans (eind 10de-begin 11de eeuw) is, dateert de bovenste geleding, in twee campagnes gebouwd met lichtere stenen in regelmatiger verband, bovenaan in volledig regelmatig verband, uit de 12de eeuw. Ingesnoerde naaldspits (leien). De gevels waren oorspronkelijk blind, op een paar smalle lichtspalten na. De overgang van toren naar dak wordt gevormd door een paar later toegevoegde lagen baksteen. De toren was bovenaan oorspronkelijk afgewerkt door de nog aanwezige rondboogfries op consooltjes; opgenomen in deze fries zijn de rondboogvormige galmgaten, in elke gevel twee, in een geprofileerde omlijsting van breuksteen. In een latere periode werd in de westelijke gevel een rechthoekig portaal aangebracht in een geprofileerde omlijsting van kalksteenblokken, schijnbaar hergebruikt materiaal, onder mijtervormige latei op consoles, en waarin een reliëf met voorstelling van Sint-Martinus.

De sacristie aan de noordelijke zijde is een waarschijnlijk later toegevoegd deel van mergelsteen, één travee en één bouwlaag, onder lessenaarsdak, voorzien van een geprofileerd rondboogvenster. In een latere periode verhoogd met een aantal lagen baksteen.

Mergelstenen interieur. In 1933 werd de bepleistering verwijderd. Overwelling door middel van kruisribgewelven met bakstenen gewelkappen en doorlopende topnerf; ribben en spitsboogvormige gordelbogen opgevangen door mergelstenen colonnetten. De zijbeuken zijn voorzien van kruisribgewelven, de koorsluiting heeft een straalgewelf. Scheiding tussen midden- en zijbeuken door middel van een geprofileerde, mergelstenen spitsboogarcade op kalkstenen zuilen met Maaskapiteel. Spitsboogvormige scheiboog op gelijkaardige halfzuilen tussen middenbeuk en koor. Het onderste gedeelte van de bovenlichten is blind, en vormt op die

manier een imitatie-triforium. De scheiding tussen schip en toren wordt gevormd door een vrij lage rondboog in de breukstenen muur, voorzien van een mergelstenen boog. De bovenverdieping van de toren is naar het schip toe opgewerkt door middel van een tribune gevormd door twee gekoppelde rondbogen, de bogen van natuursteen op natuurstenen imposten, gedragen door een centrale, hardstenen zuil met teerlingkapiteel; deze zuil is een recente reconstructie; de bovenverdieping van de toren is voorzien van een kruisribgewelf. *Mobilair*: beeld Sedes Sapientiae, gepolychromeerd hout (circa 1300-10); beeld Sint-Anna ten Drieën, gepolychromeerd hout, Maasland (1490-1500); beeld Sint-Catharina, gepolychromeerd hout, Jan van Steffesweert (circa 1510); beeld Sint-Lucia, gepolychromeerd hout, Meester van Elsloo (circa 1510); beeldengroep Calvarie, gepolychromeerd hout, Meester van Elsloo (circa 1520); beeld Sint-Martinus, gepolychromeerd hout (16de eeuw); beeld Sint-Hubertus, witgeschilderd hout (eerste helft 18de eeuw); beeld Sint-Rochus, witgeschilderd hout (eerste helft 18de eeuw); beeld van een bisschop, witgeschilderd en verguld hout (eerste helft 18de eeuw).

Hoofdaltaar, neogotisch (tweede helft 19de eeuw); neogotische zijaltaren, witte steen (tweede helft 19de eeuw). Twee biechtstoelen, eik, rococo (derde kwart 18de eeuw). Orgel, mogelijk 1593, met herstellingen en ombouw in 1657, 1741, 1780, 1933. Wijwatervat, zwart en wit marmer (eind 18de eeuw). Lambrisering begane grond toren, eik (vierde kwart 18de eeuw). Glasramen (1887).

- *Laat-gotische beeldsnij kunst uit Limburg en Grensland*, St.-Truiden, 1990, nummers 84-87.
- COENEN J., *Kempische Kerken: Kantons Bree en Peer*, Hasselt, 1936, pagina's 7-10.
- GESSLER K., *Terechtwijzigingen en aanvullingen*, (Limburg, 19, 1937-38, pagina's 168-176).
- GEUKENS B., *Fotorepertorium van het meubilair van de Belgische bedehuizen. Provincie Limburg. Kanton Bree*, Brussel-Sint-Truiden, 1977, pagina's 18-19.
- HENDRICKX C. en anderen, *Het orgelbezit in de provincie Limburg*, (Kunst en Oudheden in Limburg; 16), Sint-Truiden, 1976, pagina 39.
- KUBACH H.E. & VERBEEK A., *Romanische Baukunst an Rhein und Maas. Katalog der vorromanische und romanische Denkmäler*, Berlin, 1976, I, pagina 77.
- TIMMERS J.J.M., *De kunst van het Maasland*, Assen, 1971, pagina's 40, 155, 161, 209.
- TIMMERS J.J.M., *De kunst van het Maasland. Deel II. De Gotiek en de Renaissance*, Assen, 1980, pagina 68.

Bron: SCHLUSMANS F. 2005: *Inventaris van het cultuurbezit in België, Architectuur, Provincie Limburg, Arrondissement Maaseik, Kantons Bree - Maaseik*, Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen 19n1, Brussel - Turnhout.

Auteurs: [Schlusmans, Frieda](#)

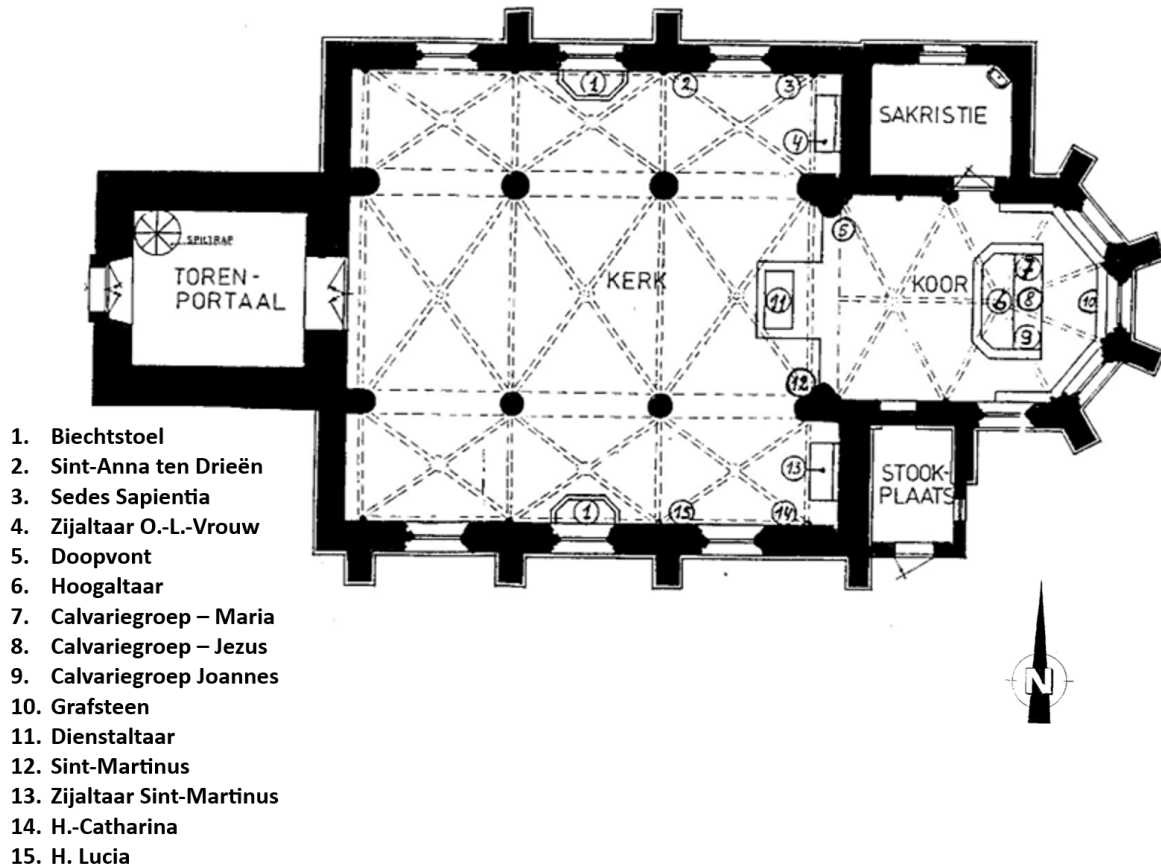
Datum: 2005

De tekst wordt ter beschikking gesteld door: [Agentschap Onroerend Erfgoed \(AOE\)](#)

Gebouw en architecturale mogelijkheden

Oppervlakte

oppervlakte in m²: 352,56m²

De kerk van Beek is een geklasseerd monument. De kerk is eerder klein, beschikt over twee zijbeuken maar niet over een transept. Een opdeling van de ruimte is niet vanzelfsprekend. De zijbeuken bieden eventueel beperkte mogelijkheden.

Er is geen keuken aanwezig. Toilet wordt geïnstalleerd in de toren tijdens de huidige restauratie

De kerk is vlot toegankelijk voor rolstoelgebruikers.

Biodiversiteit

In 2023 heeft natuurbestuurder melding gemaakt dat er één grootoorvleermuis zou zitten, door de behandeling van het hout zijn het er blijkbaar niet meer. Er is tijdens de restauratie al terug een uilenkast geplaatst.

Overzicht restauratiewerken (sinds 2020) Momenteel wordt de buitenkant gerestaureerd. Dak is volledig vernieuwd. Torensplits ook. Nu wordt de buitenzijde zuiver gemaakt en waar nodig vernieuwd. De glasramen worden gerestaureerd en teruggeplaatst.

Sanitair	Nog niet aanwezig maar in de huidige CV ruimte wordt een wc geplaatst die langs de buitenzijde toegankelijk zal zijn.
Verwarming	gasketel uit ongeveer 2005? Wordt onderhouden door de firma Peeters uit Bree
Verlichting	spaarlampen, TL lampen in sacristie
Keukenvoorzieningen	geen keukenvoorzieningen
Audiosysteem	gewone klassiek systeem met versterker, CD speler en micro's
Beeldscherm(en)	nee
Rolstoeltoegankelijkheid	ja, enkel koor en sacristie niet toegankelijk, nieuwe WC wordt wel rolstoeltoegankelijk gemaakt
Diefstal- en brandbeveiliging	Beiden aanwezig
Bliksembeveiliging	bliksemafleider
Gsm-operatoren	niet aanwezig

2.1.3. Situering van het gebouw in zijn ruimtelijke omgeving

Beek is een dorp dat tegen het centrum van Bree ligt. Er zijn nog wat voorzieningen. Er is een kerkhof (enkel nog bij-plaatsingen). Naast de kerk liggen een groot dorps huis [Zaal Jan van Abroek](4) en basisschool De Kei (5), wat verder naar het Noorden ligt De Kronkel (3), een oud schoolgebouw waar jeugdbewegingen, zangverenigingen en de traditionele verenigingen geregeld bijeenkomen. De pastorie (1) is geprivatiseerd. Het oude klooster (2) doet dienst als opvanghuis.

2.1.4. Beschrijving van het actueel gebruik en de actuele functie

Liturgisch

De kerk wordt gebruikt voor een wekelijkse eucharistieviering op woensdag-ochtend. Verder hebben in deze kerk uitvaarten en avondwakes plaats. Ook huwelijksinzegeningen kunnen hier plaatsvinden.

Er vinden gebedsvieringen plaats en samenkomsten voor bijvoorbeeld vormelingen.

De kerk van Beek maakt deel uit van het netwerk Open Kerken en wordt bezocht door gelovigen voor een moment van bezinning.

Niet-liturgisch

De kerk heeft een nevenbestemming als tentoonstellingsruimte. Onder meer de heemkundige kring van Bree organiseert hier regelmatig thematische tentoonstellingen.

De kerk wordt ter beschikking gesteld aan culturele verenigingen voor concertjes en lezingen. Een regelmatig gebruiker in Davidsfonds Bree.

Regelmatig neemt men deel aan de Open Kerkendagen en de Open Monumentendagen.

2.2. Sint-Michielskerk in Bree - centrum

We tonen de originele afbeelding hier niet omwille van het copyright.

Wil je het volledige kerkenbeleidsplan met beeldmateriaal bekijken?
Vraag het dan op bij de gemeente.

Bron: https://nl.wikipedia.org/wiki/Sint-Michielskerk_%28Bree%29#/media/Bestand:Bree_-_Sint-Michielskerk.jpg

2.2.1. Identificatie

Geografische ligging

- Hoogstraat 4, 3690 Bree - 51° 8' 28" NB, 5° 35' 52" OL
- Provincie: Limburg

Plaats in kerkelijke structuur

- Bisdom: Hasselt
- Dekenaat of Regio: Pastorale eenheid Emmaüs Bree – dekenaat Bree
- Parochie: Bree

Eigenaar: stad Bree

Bescherming(en): gedeeltelijk beschermd als monument - OL000631 – 21/9/1936 – [Bescherming van koor, kruisbeuk en deel van schip] vervolgens beschermd als monument - OL000775 – 14/12/1992 Beschermingsdossier: 4.01/72004/108.1

2.2.2. Beschrijving

Cultuurhistorische waarde

De Sint-Michielskerk behoorde aan het Sint-Bartholomeuskapittel van Luik, dat begever en tiendheffer was. De oorspronkelijke kerk werd waarschijnlijk gesticht door de graven van Loon. Deze kerk kwam in het bezit van gravin Ermengardis, en behoorde bij haar schenking aan het kapittel. Aansluitend bij de romaanse kerk werd midden 15de eeuw begonnen met de bouw van een gotische kerk; het koor is het oudste gedeelte, op één van de steunberen gedateerd 1452; de rest van het gebouw dateert uit begin 16de eeuw; de romaanse toren bleef behouden; dit was een korte, vierkante toren van twee geledingen, waarvan de onderste van breuksteen en Maaskeien, de bovenste van mergelsteen met in elke zijde twee rondboogvormige galmgaten. De Maasgotische kerk was een driebeukig gebouw van vier traveeën met een kleine sacristie. In 1469 bouwde het Broederschap van Onze-Lieve-Vrouw in de derde travee van de noordelijke zijbeuk een Onze-Lieve-Vrouwekapel van een rechte travee met driezijdige sluiting; zij verdween bij de vergroting van 1901. In 1506 werd in de oostelijke travee van de zuidelijke zijde een Sint-Annakapel gebouwd, bekostigd door Arnold van Mewen en zijn vrouw Aleydis Bormans; zij vormt de huidige zuidelijke transeptarm. Rond dezelfde tijd werd de doopvont verwijderd uit de westelijke travee van de zuidelijke zijbeuk, en werd hier een portaal gemaakt dat uitgaf op het Vrijthof. In 1606 waaide de torenspits om en beschadigde de Onze-Lieve-Vrouwekapel; toren en kapel werden in hetzelfde jaar hersteld. In 1731 werd een sacristie bijgebouwd aan de zuidelijke zijde van het koor. De toren was in 1831 bouwvallig en werd gerestaureerd door architect Duckers (Limbricht). Restauratie -koor, Sint Annakapel, deel van de muren en gewelf- in 1887-89 door architect L. Jaminé (Hasselt) en bouw van de noordelijke sacristie; de zuidelijke sacristie werd vergroot en er werd een hoofdingang in de toren gemaakt; restauratie door dezelfde architect in 1891-92. De huidige zijbeuken, de toren, de westelijke travee van het schip, de noordelijke transeptarm en de sacristie dateren van de vergroting van de kerk in 1901-02, naar ontwerp van architect Stephan Mortier (Gent) en G. Hoste (Tielt); alleen het koor, de vier traveeën van de middenbeuk en de Sint-Annakapel resten van het gotische gebouw. De kerk ligt met de westgevel vlak achter het stadhuis, de noordzijde kijkt uit op het Vrijthof, het oorspronkelijke kerkhof, de zuidzijde op de Hoogstraat.

De plattegrond beschrijft een thans vijfbeukige kruiskerk met een schip van oorspronkelijk vier, thans vijf traveeën, een naast staande westelijke toren aan de noordzijde van het schip, een rechthoekige doopkapel tegen de westelijke travee van de noordzijde, een transept voorzien van transeptarmen met driezijdige sluiting, een koor van twee rechte traveeën met driezijdige sluiting, geflankeerd door polygonale zijkoren, en een sacristie aan de noordzijde van het koor; er zijn drie portalen: in de westelijke gevel van de toren, in de westelijke gevel van het middenschip, en in de eerste travee van de zuidzijde.

Mergelstenen gebouw op een kalkstenen plint. Zadeldaken (leien). Geprofileerde, mergelstenen kroonlijst. De neogotische zijbeuken zijn opgevat als haaks op het middenschip aangebouwde kapellen van telkens één travee onder zadeldak, voorzien van een puntgevel met kruisbloem en gemarkeerd door steunberen van drie versnijdingen. Spitsboogvensters in een geprofileerde omlijsting met mergelstenen maaswerk; afgeschuinde onderdorpels met kordon vormende lekdrempel; kleine spitsboogvensters als bovenlichten in de geveltopen. Tudorboogvormig portaal in de westelijke travee van de zuidzijde, in een geprofileerde omlijsting. De westelijke gevel heeft een spitsboogportaal in een geprofileerde omlijsting met druiplijst. Vierkante neogotische toren van vijf geledingen onder ingesnoerde naaldspits (leien). De geledingen zijn van elkaar gescheiden door middel van waterlijsten. Tweeledig korfbogportaal in de westelijke gevel, in een spitsboogvormige

omlijsting met maaswerk en druiplijst; breed venster met dezelfde afmetingen en gelijkaardig maaswerk in de noordelijke gevel; in de tweede geleding op elke zijde een hoog spitsboogvenster; in de derde geleding telkens twee smalle spitsboogvensters; in de vierde geleding het uurwerk, in een muurvak versierd met spitsboogvormige lisenen met driepasmotief van hard- en mergelsteen; in de vijfde geleding op elke zijde twee spitsboogvormige galmgaten. Halfronde traptoren tegen de oostgevel, reikend tot de derde geleding.

Mergelstenen interieur met bepleisterde zijwanden. Midden- en aansluitende zijbeuken zijn overdekt door middel van stergewelven met doorlopende topnerf; de buitenste zijbeuken zijn voorzien van eenvoudige kruisribgewelven; de zijkoren en de sluitingen van de transeptarmen zijn overdekt door middel van straalgewelven, het koor heeft een overdekking door middel van een gecompliceerd ribbenpatroon. Bepleisterde gewelvkappen. De mergelstenen ribben worden opgevangen door colonnetten in de middenbeuk en het koor, door kraagstenen of rechtstreeks door de zuilen elders. Scheiding tussen midden- en zijbeuken door middel van spitsboogarcaden op kalkstenen zuilen met waterbladkapiteel, waarvan een aantal behoren tot de oorspronkelijke gotische kerk.

Spitsboogvormige scheibogen tussen koren en schip. De zijwanden zijn versierd met mergelstenen lisenen en een spitsboogfries.

Mobilair: schilderij Onthoofding van Sint-Catharina, olieverf op doek (1600-10); schilderij Gesprek tussen Sint-Antonius en Sint-Paulus van Thebe, olieverf op doek, gedateerd 1734 en geschonken door burgemeester Stals, ter nagedachtenis aan zijn vrouw Gertrudis; schilderij Kroning van Maria, olieverf op doek (circa 1725); schilderij Maria bezoekt haar nicht Elisabeth, olieverf op doek (midden 18de eeuw); Kruisweg, schildering op koper, door Tassin (1906-09).

Beeld Piëta, gepolychromeerd hout, Maasland (1380); beeldengroep Jezus in het graf omringd door Onze-Lieve-Vrouw, de drie Maria's en twee engelen, gepolychromeerde steen, Jan van Steffesweert (1530-40), gerestaureerd circa 1910; beeldengroep Calvarie, gepolychromeerd hout, Maasland (circa 1530); beeld Christus aan het kruis, gepolychromeerd hout, Meester van Elsloo (1520-30); beeldengroep Sint-Anna ten Drieën, gepolychromeerd hout, Meester van Elsloo (1520-30); beeld Onze-Lieve-Vrouw met Kind, hout, Maaslands (circa 1520); beeld Sint-Johannes Evangelist, gepolychromeerd hout, Maasland (1530); beeld Sint-Rochus, gepolychromeerd hout, Meester van de Calvarie van Fize-le-Marsal (circa 1520); beeld Sint-Antonius abt, gepolychromeerd hout (eerste helft van de 19de eeuw); beeld Sint-Jozef met Kind, eik (19de eeuw); beeld mannelijke heilige, eik (18de eeuw); beeld Maria Magdalena, eik (tweede helft van de 18de eeuw); retabelfragment met Koning David; beeld Bisschop, witgeschilderd en verguld hout (18de eeuw); twee gelijkaardige figuren, hout (18de eeuw); mannelijke heilige, eik (tweede helft van de 17de eeuw); mannelijke heilige, gepolychromeerd hout (16de eeuw ?); beeld Sint-Job, eik (16de eeuw); beeld Ecce Homo, eik (16de eeuw); beeld Sint-Jacobus de Meerdere, eik, Meester van Elsloo (circa 1520).

Hoofdaltaar door R. Rooms (Gent) naar ontwerp van J. Helleputte (Leuven), (1889); zijaltaren, neogotisch, hardsteen en eik, P. Roemaet naar ontwerp van V. Lenertz (Leuven), (1905, 1907 en 1911); altaar van Onze-Lieve-Vrouw van Zeven Weeën door R. Rooms (Gent) naar ontwerp van J. Helleputte (Leuven), (1893). Communiebank, eik, P. Roemaet naar ontwerp van V. Lenertz (Leuven), (1905). Vier neogotische biechtstoelen, eik, één van R. Rooms (Gent), (1893), de drie andere door P. Roemaet naar ontwerp van V. Lenertz (Leuven), (1905). Biechtstoel, barok, eik, gedateerd 1663. Fragmenten van de voormalige preekstoel, eik, barok (17de eeuw). Neogotisch doksaal. Orgel van 1782 door L. Houdtappels en J. Binvignat (Maastricht), verkleind in 1796 door Berens, hersteld in 1851 door W. Wijnen (Maastricht), 1882 door Pereboom-Leyser (Maastricht), in 1922 door Sloomakers (Brussel) en in 1919 door Stinckens en Heeren (Brussel). Doopvont, rood marmer en messing (eerste helft van de 19de eeuw). Wijwatervat met vier maskers, hardsteen, Maasland (1520-50). Neogotische glasramen door J. Osterrath (Tilff), (1889-1910). Mergelstenen boogfries en

kapitelen van het koor door Lamour (Maastricht), (1888). Grafsteen van Arnoldus van Mewen, bouwer van de Sint-Annakapel en zijn zoon Hendricus van Mewen, beide erfrechtelijk scholtus van Bree, kalksteen (circa 1637); grafsteen van Fredericus Borman († 1619) en vrouw Helwigis Mewen († 1636), kalksteen; grafsteen van C.S.L. Jacobs († 1814), kanunnik van de Sint-Odulphuskerk van Borgloon, kalksteen.

Exterieur: grafsteen van Mathias Dass, rector van het Onze-Lieve-Vrouwealtaar van de kerk van Meeuwen, met persoonsvoorstelling († 1590); grafsteen van kanunnik Henricus Mewen met persoonsvoorstelling († 1590).

- Archief Afdeling Monumenten en Landschappen Brussel, Plannenfonds Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen, Provincie Limburg, Bree, Parochiekerk Sint-Michiel.
- *Laat-gotische beeldsnij kunst uit Limburg en Grensland*, Sint-Truiden, 1990, 88-98.
- CASTER E. VAN – R. OP DE BEECK, *De grafkunst in Belgisch Limburg. Vloerzerken en -platen met persoonsvoorstellingen (13e tot 17e eeuw)*, Assen, 1981, pagina's 173-175.
- CEULAER R. DE, *De bouwgeschiedenis van de Sint-Michielskerk te Bree*, Leuven, 1985.
- COENEN J., *Kempische Kerken: Kantons Bree en Peer*, Hasselt, 1936, pagina's 29-30.
- GERITS J., *Gids voor Vlaanderen*, Antwerpen, 1985, pagina 172.
- GEUKENS B., *Fotorepertorium van het meubilair van de Belgische bedehuizen. Provincie Limburg. Kanton Bree*, Brussel-Sint-Truiden, 1977, pagina's 19-21.
- GRAUWELS J., *De aartsdiakonale visitaties van het dekenaat Maaseik (1646-1726)*, (Het Oude Land van Loon, 38, 1983, pagina's 47-53).
- MAES S.F. - DREESEN J., *De geschiedenis van Bree. De parochie, de oude kloosters*, Heverlee, 1946, pagina's 9-30.
- MEUL V. - JAMINE W., *Van Waterstaatskerk tot Mijncité. Een historiek van het bouwen in Limburg door drie generaties provinciale bouwmeesters Jaminé (1832-1921)*, (Cultureel erfgoed in Limburg; 2), Hasselt, 1999, pagina 222.
- TIMMERS J.J.M., *De kunst van het Maasland. Deel II. De Gotiek en de Renaissance*, Assen, 1980, pagina 65.

Bron: SCHLUSMANS F. 2005: *Inventaris van het cultuurbezit in België, Architectuur, Provincie Limburg, Arrondissement Maaseik, Kantons Bree - Maaseik*, Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen 19n1, Brussel - Turnhout.

Auteurs: [Schlusmans, Frieda](#)

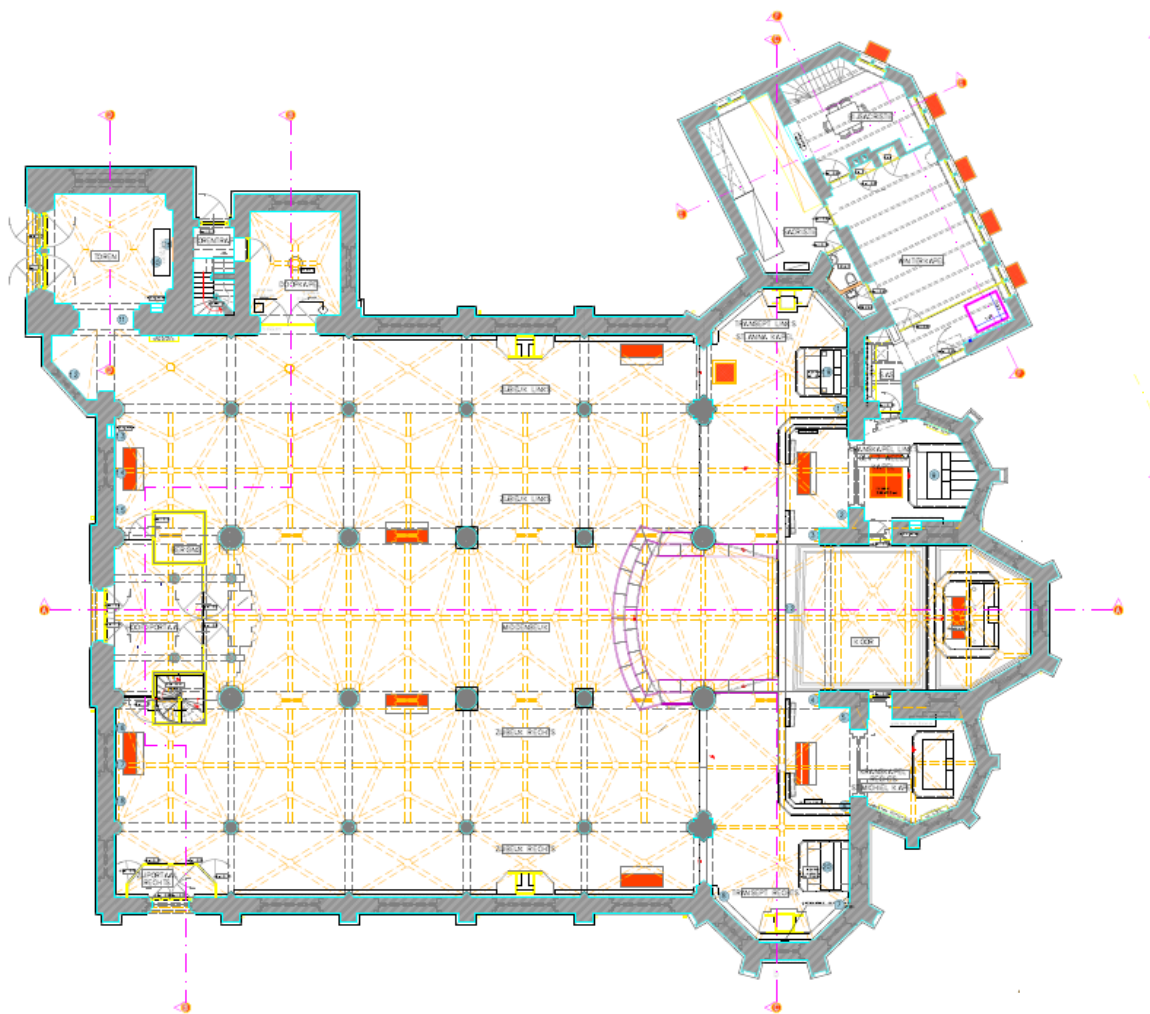
Datum: 2005

Bron: AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2016: *Parochiekerk Sint Michiel* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/70822> (geraadpleegd op 1/10/2025).

Noot: De beeldengroep “De Bewening” (ook Graflegging van Christus) [23-12-2011 - <https://topstukken.vlaanderen.be/topstukken/topstuk?id=349>] en het beeld Christoffel [8-12-2017 - <https://topstukken.vlaanderen.be/topstukken/topstuk?id=601>] werden opgenomen in de topstukkenlijst van Vlaanderen.

Gebouw en architecturale mogelijkheden

Oppervlakte : 1182,20m²

Bron: ASBUILT – grondplan - Jasmijn Van Bauwel – RENOTEC

De Sint-Michielskerk is de zondagskerk van Bree. Met 500 stoelen is de kerk daarvoor voldoende groot. Zware architecturale ingrepen zijn niet een de orde. Als de kerk geen zondagskerk was, dan boden de zijbeuken (het is een vijfbeukig gebouw) mogelijkheden. De drie portalen (alle drie aan de westzijde) zouden in dat geval delen/beuken van de kerk apart kunnen ontsluiten. De sacristie is ruim en bestaat uit verschillende ruimtes. In de sacristie is een kleine keukenvoorziening geïnstalleerd. De kelder is toegankelijk en in gebruik als bergruimte. Er werd een goederenlift geïnstalleerd om te stockeren materiaal vlot naar de kelder te verplaatsen. Er zijn sanitaire voorzieningen in de sacristie [niet publiek toegankelijk] en achteraan in de kerk. De kerk is vlot toegankelijk voor rolstoelgebruikers.

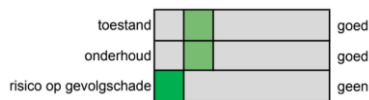
Biodiversiteit : geen dieren aanwezig

Sanitair	1 toilet kerk – 1 toilet sacristie
Verwarming	Viesmann hogerrendement aardgasketels met luchtverwarming Mahr – laatste keuring/herstelling 2025
Verlichting	LED
Keukenvoorzieningen	spoelbak in bij-sacristie

Audiosysteem	vernieuwd tijdens restauratiewerken Ringleiding voor slechthorenden is aanwezig.
Beeldscherm(en)	Neen [momenteel ter studie]
Rolstoeltoegankelijkheid	ja
Diefstal- en brandbeveiliging	elektronische alarminstallatie ALERTIS, mechanische diefstalbeveiliging kunstvoorwerpen ARDOVLAM, 08 brandblussers volgens plan met onderhoud ANSUL
Bliksembeveiliging	ja laatste inspectie 05/24 voor rekening van GSM operatoren
Gsm-operatoren	ja

Bouwfysische toestand

Dak

De daken van de kerk bevinden zich in een goede staat. Er zijn geen ernstige problemen opgemerkt. Enkele kleinere gebreken leveren geen lekken op.

Dakwaterafvoer

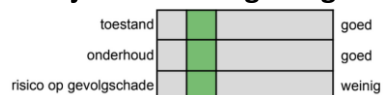
De problemen die zich in het verleden stelden in de dakgoten werden aangepakt. Enkel bij het koor is een lek in de dakgoot op te merken. De houten loopvloer in de dakgoten van de zijbeuken hindert de controle en reiniging van de gootbekleding. Dit hout is ook steeds meer aan het inrotten. Her en der is wat bevuilding in de dakgoten en regenwaterafvoeren opgemerkt. Echter zonder ernstig gevolg.

Draagstructuur en overspanning

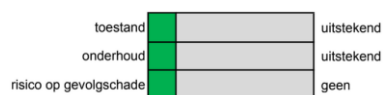
De opgaande en overspannende structuren van de kerk vertonen geen stabiliteitsproblemen. Los van wat vandalisme en mosbegroeiing zijn er geen opmerkingen te maken over het mergelstenen metselwerk.

Schrijnwerk en beglazing

Het houten buitenschrijnwerk werd recent geschilderd en bevindt zich in een goede staat. Enkel bij de dakkapelletjes op het dak van de sacristie, alsook een hoger raam van de sacristie vertoont het hout verschaald en afbladderend verfwerk.

Afwerking en inrichting

Het interieur van de kerk werd recent gerestaureerd en bevindt zich in een zeer goede staat.

Site en omgeving

De kerk bevindt zich in het centrum van Bree. De omgeving wordt keurig onderhouden.

© 2024 art. 11 van de Monumentenwacht voorwaarden van dienstverlening 30184/2024/B

Overzicht van de Onderhoudswerken sinds 2018

bouwkundige inspectie	09 - 14/04/2015	Monumentenwacht
beheersplan	15/12/2018	Architectenbureau Martens
onderhoud dak 1	5/04/2019	RENOTEC NV Jurgen Morren
onderhoud dak 2	12/02/2020	RENOTEC NV Jurgen Morren
digitalisering sjablonen	19/03/2020	PROFIEL
bouwkundige inspectie	12-14/10/2020	Monumentenwacht
interieur inspectie na restauratie	06 - 26/05/2021	Monumentenwacht
restauratie Binvinorgel	03/07/15 - 10/02/22	Orgelbau Schumacher
restauratie interieur par 1-2	19/01/18 -	RENOTEC NV
restauratie interieur par 3-5	31/03/22	
onderhoud CV installatie	23/08/2022	Mahr
levering nieuwe filters CV	1/09/2022	Mahr
gedeeltelijke reiniging dakgoten	9/10/2022	Nexus Construct
herstelling mergel gevel	26/09/2022	Wilboy BVBA
herstelling bliksemafleiding Extern	23/11/2022	Heleblitz
herstelling bliksemafleiding Intern	24/11/2022	Heleblitz
onderhoud buitenschrijnwerk	16/06/2022	Schrijnwerkerij Spooren
onderhoud buitenschrijnwerk	5/06/2023	Schrijnwerkerij Spooren
herstelling binnenschilderwerk	10/06/2023	Peerlings schilderwerken
onderhoud buitenschrijnwerk	10/06/2023	Peerlings schilderwerken
informatiekasten	13/06/2023	Oosterlaken Reklame
onderhoud buitenschrijnwerk	10/08/2023	Schrijnwerkerij Spooren
herstelling dakkapellen	10/08/2023	Schrijnwerkerij Spooren
onderhoud buiten metalen delen	21/08/2023	Peerlings schilderwerken
restauratie altaar- en koorstoelen	25/07/2023	Rowa
herstelling projector toren	4/08/2023	Van Gils
onderhoud buitenschrijnwerk	27/09/2023	Agentschap Onroerend Erfgoed
reinigen en herstellen dak en goten	30/09/2023	VIP Clean
onderhoud orgel	4/10/2023	Orgelbau Schumacher

herstellen dakkapellen	25/10/2023	Schrijnwerkerij Spooren
waterschade zijaltaar	23/11/2023	Surkijn
herstelling alarm	30/11/2023	Alertis
onderhoud airco toren	7/11/2023	Bumaco
bijkomende camerabewaking	11/12/2023	Lucine
herstelling alarm	14/12/2023	Alertis
herstellen dakkapellen	17/12/2023	Agentschap Onroerend Erfgoed
Herstellen duivenwering	28/12/2023	MOB service
glas torendeuren, grendel	10/01/2024	Schrijnwerkerij Spooren
herstelling alarm	29/02/2024	Alertis
herstelling alarm	29/02/2024	Alertis
herstelling alarm	29/02/2024	Alertis
herstelling alarm	5/03/2024	Alertis
controle brandblussers/Abonnement	2/04/2024	Ansul
onderhoud automatische deur	2/04/2024	dormakaba
inspectie monumentenwacht	23/04/2024	Monumentenwacht
herstelling alarm	24/04/2024	Alertis
herstelling alarm	20/08/2024	Alertis
herstelling alarm	29/08/2024	Alertis
vervanging microfoon	26/09/2024	Joris & Co
herstelling alarm	23/12/2024	Alertis
aankoop schrobmachine	9/12/2024	Kathagen
herinstallatie server camera's	10/12/2024	Lucine
onderhoud torenuurwerk	28/03/2025	clock-o-matic
herstelling alarm	27/05/2025	Alertis
herstelling alarm	27/05/2025	Alertis
herstelling CV installatie	28/05/2025	CV Peeters
herstelling CV installatie	29/05/2025	CV Peeters
herstelling bliksemafleiding	28/06/2025	Heleblitz
herstelling alarm	23/06/2025	Alertis
onderhoud torenuurwerk	30/06/2025	clock-o-matic
herstelling alarm	25/06/2025	Alertis

2.2.3. Situering van het gebouw in zijn ruimtelijke omgeving

De Sint-Michielskerk (1) ligt in het centrum van de stad Bree, midden in het commerciële hart en vlakbij het stadhuis (2). De dekenij (3) - waarin het parochiesecretariaat is ondergebracht - ligt aan de Grauwe Torenwal. In het voormalige klooster (4) wordt een deel van het parochiesecretariaat ondergebracht. In dit klooster is er een kapel.

In Bree-centrum zijn meerdere scholen, zowel basisonderwijs als middelbare scholen. In het stadhuis (een oud Augustijnenklooster dat later dienst deed als college) is er ook nog een kapel die echter geen liturgische functie meer vervult.

Een kerkhof is er niet. Er is de oude begraafplaats aan de Witte Torenstraat en de grote begraafplaats De Kluis (Vostert).

In het gebouw van de dekenij is er zaaltje ondergebracht, voor een 100-tal personen.

De toren is verlicht en de klokken luiden.

Het fietsroutenetwerk (een centrumdoorsteek ervan) passeert aan de kerk.

2.2.4. Beschrijving van het actueel gebruik en de actuele functie

Liturgisch:

De Sint-Michielskerk is de zondagskerk (centrumkerk) van de pastorale eenheid. Er is een dagelijkse eucharistieviering om 8u30. De zondagsviering wordt er opgedragen om 10u30.

Doopvieringen worden er gehouden op zondagmiddag.

De eerste communie-vieringen en de vormselvieringen van de pastorale eenheid worden hier gevierd.

Alle vieringen van de Goede Week in aanloop naar Pasen gaan hier door.

De kerk wordt gebruikt voor huwelijken en uitvaarten.

De scholen van Bree kunnen terecht in de kerk voor hun schoolvieringen.
Breese verenigingen kunnen in de kerk terecht voor hun liturgische vieringen.

De kerk is het middelpunt van de verering van Maria, initiatief van de werkgroep “Maria graag gezien” in het kader van de Mariafeesten.

Gebedsgroepen (bvb de gebedsgroep van de Monfortanen) kunnen hier terecht voor hun gebedsmomenten.

Aangezien de kerk dagelijks van 8 tot 17 uur open is, biedt dit aan gelovigen de kans op een kerkbezoek voor gebed, bezinning, een kaarsje aansteken ...

Niet liturgisch:

- De kerk is aangesloten bij het netwerk “Open Kerken” en is dagelijks toegankelijk tot 17 uur. Bij gelegenheid van o.m. de open kerkendagen worden gegidste rondleidingen voorzien. Gegidste rondleidingen kunnen op aanvraag op eender welk moment verzorgd worden.
- De kerk heeft een museale functie: er is een kunstenroute in de kerk uitgewerkt, waarbij er bijzondere aandacht is voor de aanwezige topstukken. Op aanvraag en onder begeleiding kan het museumgedeelte in de toren bezocht worden. Er is op de eerste verdieping aandacht voor het torenuurwerk (industriële erfgoed). Tevens is daar een audiovisuele voorstelling te bekijken. Op de tweede verdieping bevinden zich een aantal kerkschatten in museumkasten.
- De kerk kan gebruikt worden voor concerten of voorstellingen. Het gerestaureerde orgel leent zich tot orgelconcerten.
- Er is de mogelijkheid om thematische tentoonstellingen te organiseren.

2.3. Sint-Lutgardiskerk in 't Hasselt

We tonen de originele afbeelding hier niet omwille van het copyright.

Wil je het volledige kerkenbeleidsplan met beeldmateriaal bekijken? Vraag het dan op bij de gemeente.

Beeld: https://nl.m.wikipedia.org/wiki/Bestand:Bree_-_Sint-Lutgardiskerk.jpg

2.3.1. Identificatie

Naam: Sint-Lutgardis

Geografische ligging

- 't Hasseltkiezel, 3690 Bree - 51° 08' 32,92" NB, 5° 38' 51,04" OL
- Provincie: Limburg

Plaats in kerkelijke structuur

- Bisdom: Hasselt
- Dekenaat of Regio: Pastorale eenheid Emmaüs Bree – dekenaat Bree
- Parochie: 't Hasselt

Eigenaar: kerkfabriek Sint-Michiel Bree

Deze kerk maakt deel uit van een verkoop-procedure. Ze staat momenteel leeg. Er is een principeovereenkomst voor verkoop.

Er is akkoord van de Bisschop met de nieuwe voorziene herbestemming naar vakantiewoningen. Vooraleer het decreet hierover ingediend kan worden, is er wel een officieel document – een compromis – nodig om alles vast te leggen.

2.4. Onze-Lieve-Vrouwkerk - Gerdingen

We tonen de originele afbeelding hier niet omwille van het copyright.

Wil je het volledige kerkenbeleidsplan met beeldmateriaal bekijken? Vraag het dan op bij de gemeente.

Bron: https://www.bree.be/sites/default/files/public/Toerisme/Afbeeldingen/DSC_0617.JPG

2.4.1. Identificatie

Naam: Onze-Lieve-Vrouwkerk (voorheen Sint-Quirinus)

Geografische ligging

- Barrierstraat 6, Gerdingen -Bree - 51° 9' NB, 5° 35' OL
- Provincie: Limburg

Plaats in kerkelijke structuur

- Bisdom: Hasselt
- Dekenaat of Regio: Pastorale eenheid Emmaüs Bree – dekenaat Bree
- Parochie: Gerdingen

Eigenaar: stad Bree

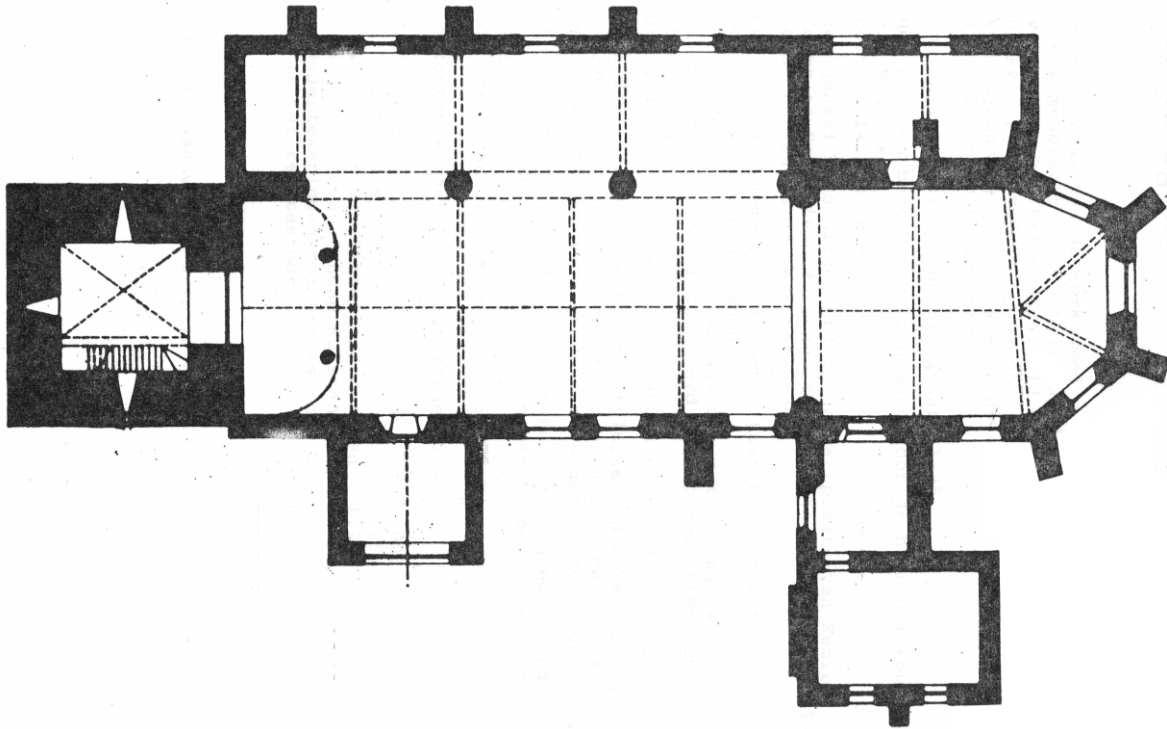
Bescherming(en): Beschermd als monument sinds 08-09-1981. Maakt deel uit van een beschermd dorpsgezicht sinds 08-09-1981. Beschermingsdossiers : 4.01/72004/109.1, DL000222, OL001016

2.4.2. 2.4.2 Beschrijving

Cultuurhistorische waarde

Oppervlakte

oppervlakte in m²: 426,20 m²

Parochiekerk, voorheen toegewijd aan Sint-Quirinus. Het patronaatsrecht was in handen van de heer, de tienden waren voor twee derden in het bezit van de abdij van Herkenrode, voor één derde van de pastoor. De kerk was een bekend bedevaartsoord ter ere van Sint-Quirinus, Onze-Lieve-Vrouw en Sint-Apollonia, dat veel bedevaarders uit de streek van 's Hertogenbosch aantrok; de Sint-Quirinusdevotie wordt voor het eerst vermeld in 1323.

De kerk is omringd door het ommuurde kerkhof.

Laatgotische, tweebeukige kerk uit het begin van de 16de eeuw, met romaanse westelijke toren uit de 12de eeuw, waarvan de vroegromaanse onderbouw in visgraatverband dateert uit de 10de-11de eeuw. Het is niet duidelijk wanneer de enige zijbeuk gebouwd werd: in dezelfde periode als de gotische kerk, of in de 17de eeuw. In 1704 werd het schip verhoogd. In 1718 werd ook de toren verhoogd, confer de ingekraste datering. Restauratie in 1726. De kerk brandde in 1881 af door blikseminslag; bij deze brand gingen het dak en het mobiliair verloren, en de gewelven stortten in. Heropbouw in 1884-88 door architect L. Jaminé (Hasselt), grosso modo met behoud van het oorspronkelijk uitzicht; het kruisribgewelf werd vervangen door een houten tongewelf. Het zuidelijke portaal en de zuidelijke sacristie dateren eveneens uit deze periode.

De plattegrond beschrijft een tweebeukig schip van drie traveeën met een noordelijke zijbeuk, een voorstaande westelijke toren, een koor van twee rechte traveeën met driezijdige sluiting, en thans twee sacristieën, waarvan de oudste aan de zuidelijke zijde dateert uit de 19de eeuw.

Schip en koor zijn van mergelsteen, het schip op een recente hardstenen plint, het koor met de oorspronkelijke plint van gebouchardeerde kalksteen. Zadeldak en lessenaarsdak (leien). Geprofileerde kroonlijst. Steunberen met vier versnijdingen; de zijbeuk heeft steunberen van twee versnijdingen. De westelijke en oostelijke gevel van de zijbeuk zijn trapgevels. Spitsboogvensters in een geprofileerde omlijsting met afzaat; mergelstenen maaswerk. Neogotisch portaal in de westelijke travee aan de zuidelijke zijde, in een haaks gedeelte onder zadeldak; trapgevel, de geveltop voorzien van spitsbooglisenen met driepasmotieven; korbboogportaal in afgeschuinde omlijsting.

De toren is, op de galmgaten en lichtspelen na, blind. Breuksteen, onder meer hardsteen en Maaskeien, in onregelmatig verband, op sommige plaatsen visgraatverband. De hoekbanden, behalve in de onderbouw, dateren uit de periode van de restauratie. Ook het bovenste gedeelte van de toren dateert van de restauratie, de galmgaten werden niet in hun oorspronkelijke vorm heropgebouwd. Recente hardstenen plint. Lichtspelen in recente hardstenen omlijsting. Bovenaan op elke zijde, behalve de oostelijke zijde, een rondboogvormig tweelicht als galmgat in een neoromaanse omlijsting van rode natuursteen. Geprofileerde, mergelstenen kroonlijst. Ingesnoerde naaldspits (leien). Ingekraste datering 1718 in de zuidelijke zijde.

Neogotische sacristie in een vrijwel losstaand gebouw aan de zuidzijde, door een gang met het koor verbonden; twee traveeën onder zadeldak (leien). Trapgevels als zijgevels. Vensters in een natuurstenen omlijsting met laatgotische profilering.

Bepoeterd interieur. Overdekking van de middenbeuk door middel van een houten spitstongewelf met neogotische beschildering. Over de zijbeuk een kwartrond houten tongewelf met houten trekankers. Het koor is voorzien van een houten spitstongewelf en dito straalgewelf. Rondboogarcade op bepoeterte, bakstenen zuilen met waterbladkapiteel tussen midden- en zijbeuk. Rondboogvormige scheiboog tussen schip en koor.

Mobilair: beeld Onze-Lieve-Vrouw op maansikkel, gepolychromeerd hout, Meester van Elsloo (circa 1525); beeld Sint-Quirinus van Malmédy, gepolychromeerd hout, Meester van Elsloo (1510-25); beeld Christus aan het kruis, gepolychromeerde eik, Maaslands (circa 1280); beeld Sedes Sapientiae, door de bedevaarders vereerd als Onze-Lieve-Vrouw van Remedie, gepolychromeerd hout (midden 13de eeuw); beeldengroep Calvarie, neogotisch, gepolychromeerd hout, door de gebroeders Ramaekers (Geleen), (1894). Kruisweg, gebakken potaarde, door Leynen-Hougaerts (Peer), (1901).

Retabel van het hoofdaltaar, neogotisch, gepolychromeerd hout, door R. Rooms (Gent), (1895-98); zijaltaar met retabel en beeld van Sint-Quirinus, eik, door de gebroeders Ramaekers (Geleen), (1898). Reliekschrijn op het zijaltaar, vergulde messing (tweede helft 17de eeuw). Rest van de communiebank, zandsteen (waarschijnlijk 1890). Neogotische biechtstoel, eik (eind 19de eeuw). Doksaal (1856). Orgel door Lonet (Laken), (1857). Hardstenen doopvont met messing deksel, laatstgenoemde door Smeets (Bree), (1857). Glasramen in het koor door Jaminé (Hasselt), (1894).

- *Laat-gotische beeldsnij kunst uit Limburg en Grensland*, Sint-Truiden, 1990, nummers 82-83.
- CARDINAELS J. - en anderen, *Geschiedenis en kerkelijk kunstbezit te Gerdingen*, Bree, 1976.
- COENEN J., *Kempische Kerken: Kantons Bree en Peer*, Hasselt, 1936, pagina's 5-7.

- GEUKENS B., *Fotorepertorium van het meubilair van de Belgische bedehuizen. Provincie Limburg. Kanton Bree*, Brussel-St.-Truiden, 1977, 21-22.
- GRAUWELS J., *De aartsdiakonale visitaties van het dekenaat Maaseik (1646-1726)*, (Het Oude Land van Loon, 38, 1983, pagina's 80-84).
- MEUL V. - JAMINE W., *Van Waterstaatskerk tot Mijncité. Een historiek van het bouwen in Limburg door drie generaties provinciale bouwmeesters Jaminé (1832-1921)*, (Cultureel erfgoed in Limburg; 2), Hasselt, 1999, pagina 223.
- TIMMERS J.J.M., *De kunst van het Maasland*, Assen, 1971, pagina 40.
- TIMMERS J.J.M., *De kunst van het Maasland. Deel II. De Gotiek en de Renaissance*, Assen, 1980, pagina 73.

Bron: SCHLUSMANS F. 2005: *Inventaris van het cultuurbezit in België, Architectuur, Provincie Limburg, Arrondissement Maaseik, Kantons Bree - Maaseik*, Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen 19n1, Brussel - Turnhout.

Auteurs: [Schlusmans, Frieda](#)

Datum: 2005

De tekst wordt ter beschikking gesteld door: [Agentschap Onroerend Erfgoed \(AOE\)](#)

<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/71027> geraadpleegd op 2/10/2025

NOOT: Het beeld *Sint-Quirinus van Malmedy* toegeschreven aan de Elsoo-groep werd opgenomen in de Topstukkenlijst: <https://www.ejustice.just.fgov.be/cgi/api2.pl?lg=nl&pd=2018-01-25&numac=2017206879>

Gebouw en architecturale mogelijkheden

Omwille van de monumentenstatus heeft de kerk niet veel mogelijkheden. Ook het dorpsgezicht is beschermd. De ene zijbeuk geeft de kerk een vrij 'breed' grondplan, waardoor ze wel geschikt is voor culturele activiteiten waarvoor een podium nodig is. Een opdeling van de ruimte is niet vanzelfsprekend. Eventueel zou de zijbeuk een andere invulling kunnen krijgen.

In de bijsacristie is er een aanrecht en een wasbak.

Er is sanitair in de toren, maar dat is niet toegankelijk voor rolstoelgebruikers.

Door de (beperkte) voorzieningen in de kerk is ze geschikt voor (beperkt) polyvalent gebruik. De kerk is via een hellend vlak toegankelijk voor rolstoelgebruikers.

Alle technische installaties zijn aanwezig.

2.4.3. Situering van het gebouw in zijn ruimtelijke omgeving

Het kerkhof is niet meer in gebruik. Het kerkhof maakt daarentegen wel deel uit van een beschermd dorpsgezicht. 500 meter verder, in de Schoolstraat is er een begraafplaats (2) die wel nog in gebruik is.

Er is geen pastorie meer in Gerdingen. Tegenover de kerk bevindt zich de parochiezaal (3), daarnaast ligt er een vrije basisschool (4).

Het fietsroutenetwerk passeert in de directe nabijheid.

2.4.4. 2.4.4. Beschrijving van het actueel gebruik en de actuele functie

Liturgisch

Eucharistievieringen: 2de en 4de weekend van de maand op zaterdag om 17h30

De kerk kan gebruikt worden voor uitvaarten en huwelijksvieringen.

Regelmatig schoolvieringen: de school vraagt er een 7-tal per jaar

Niet-liturgisch

De kerk wordt ter beschikking gesteld om intieme concerten te laten plaatsvinden. Ondermeer Davidsfonds Bree maakt hiervan gebruik.

2.5. Sint-Trudokerk - Opitter

We tonen de originele afbeelding hier niet omwille van het copyright.

Wil je het volledige kerkenbeleidsplan met beeldmateriaal bekijken? Vraag het dan op bij de gemeente.

Foto: www.bree.be/sites/default/files/public/Toerisme/Afbeeldingen/Opitter%20kerk.jpg

2.5.1. Identificatie

Naam: Sint-Trudokerk

Geografische ligging

- Itterplein 1, Opitter – Bree - 51° 7' 3" NB, 5° 38' 47" OL
- Provincie: Limburg

Plaats in kerkelijke structuur

- Bisdom: Hasselt
- Dekenaat of Regio: Pastorale eenheid Emmaüs Bree – dekenaat Bree
- Parochie: Opitter

Eigenaar: stad Bree

Bescherming(en): Beschermd als monument vanaf 21-09-1936 Beschermingsdossiers: 4.01/72004/105.1 - DL000034 - OL000630 en 4.01/72004/101.1 - DL002038 - OL000054

Maakt deel uit van een beschermd dorpsgezicht "Korenwatermolen Pollismolen met toebehoren en omgeving" sinds 23-09-1997 Dossier: 4.02/72004/105.1 - DL000406 - OL001181

2.5.2 Beschrijving

a) *Cultuurhistorische waarde*

De kerk was een quarta capella met patronaat en grootste gedeelte van de tienden in handen van de abdij van Averbode; een klein gedeelte van de tienden was verdeeld over zeven particuliere tiendheffers en de abdij van Herkenrode. De kerk werd steeds bediend door een geestelijke van Averbode. Basilicale kerk in gotische stijl, met schip uit eind 14de of begin 15de eeuw, mogelijk 1409 (Coenen), en koor van circa 1400, voorzien van een neogotische toren gebouwd in 1864-76 naar ontwerp van Lambert Jaminé (Hasselt). Nieuwe bevoering in 1898 door H. Martens (Stevoort). Restauratie in 1933 door K. Gessler (Maaseik). Restauratie in 2000-2003 door E. Martens (Maaseik). Omgeven door het ommuurde, voormalige kerkhof en gelegen vlak bij de Itter.

Mergelstenen gebouw onder zadel- en lessenaarsdaken (leien), op een plint van kalksteenblokken. Het schip heeft steunberen van twee versnijdingen. Spitsboogvensters in een geprofileerde omlijsting met kordon vormende lekdrempels en mergelstenen maaswerk. Het portaal in de zuidelijke zijde is een haakse aanbouw onder zadeldak, nok parallel met dat van het schip; gevels afgewerkt met aandaken en kruisbloemen; onderbouw van kalksteenblokken; overhoeks geplaatste steunberen; spitsboogportaal met kalkstenen posten in de vorm van polygonale zuilen met waterbladkapiteel en een geprofileerde mergelstenen spitsboog met kruisbloem; lisenen met driepasmotieven in het gevelvlak erboven; binnenin een overwelfing door middel van een stergewelf met topnerf op colonnetten; armenbankje tegen beide wanden; twee gekoppelde, rechthoekige deuren met lateien op consoles, in een geprofileerde omlijsting van kalksteenblokken, en met een gestileerde bloem op de latei; schijnbaar oorspronkelijk houtwerk met smeedijzeren beslag; erboven een mergelstenen nis. In de eerste travee van de noordelijke gevel, een klein getoogd portaal in een geprofileerde omlijsting van kalksteenblokken.

Het koor is voorzien van vierledige steunberen, afgewerkt met lisenen en driepasmotieven; drie van de steunberen aan de noordzijde hebben in de bovenste geleding een kalkstenen gevelsteen met gotische opschrift: IHS/MARIA, MCCCC (1400), de overige onleesbaar; hoge spitsboogvensters, confer supra; in de meest oostelijke muur, onder het venster, een nis met driepasboogmotief.

Neogotische, bakstenen toren met mergelstenen afwerking, twee geledingen onder ingesnoerde naaldspits (leien). Haaks op elkaar geplaatste steunberen, mergelsteen in het benedengedeelte, met mergelstenen speklagen bovenaan. Rechthoekig portaal in een geprofileerde, spitsboogvormige omlijsting van mergel- en hardsteen; mergelstenen lisenen in het timpaan; erboven een oculus met mergelstenen maaswerk in een geprofileerde, hardstenen omlijsting; in de bovenste geleding op elke zijde een spitsboogvormig tweelicht als galmgat, ingeschreven in een spitsboogvormige liseen van bak- en mergelsteen, met uurwerk op elke zijde, behalve in het oosten; mergelstenen steigergaten. Ronde traptoren tegen de noordzijde. De kleine, zuidelijke sacristie is waarschijnlijk neogotisch, de noordelijke sacristie kan ouder zijn; zij is voorzien van twee bolkozijnen in een hardstenen omlijsting met negblokken en mijtervormige latei.

Mergelstenen interieur. De huidige, laatgotische overwelfing schijnt een oudere te vervangen: stergewelven met doorlopende topnerf, de ribben mergelsteen, de gewelfkappen baksteen; kruisribgewelven over de zijbeuken, met per travee een topnerf, haaks op de middenbeuk; boven de rechte koortravee een kruisribgewelf met topnerf, straalgewelf boven de sluiting. Scheiding tussen midden- en zijbeuken door middel van een mergelstenen spitsboogarcade op

kalkstenen zuilen met waterbladkapiteel. Het benedengedeelte van de wanden is versierd met lisenen en spitsboogfriezen met driepasmotieven, op consooltjes in de vorm van mergelstenen hoofdjes; onderaan een kalkstenen armenbankje.

Mobilier: schilderij Laatste Avondmaal, olieverf op paneel, Antwerpen (tweede kwart 16de eeuw). Beeldengroep Sint-Anna ten Drieën, eik, Meester van Elsloo (circa 1520); Calvarie met Maria en Johannes, gepolychromeerd hout, Limburg (1520-30); beeld Sint-Jozef met Kind, hout (18de eeuw); beeld Onze-Lieve-Vrouw met Kind, gepolychromeerd hout (vierde kwart 16de eeuw); beeld Sint-Cecilia, geschilderd hout, Maasland (1490-1510 ?); beeld Sint-Ambrosius van Milaan, geschilderd hout (18de eeuw); beeld Sint-Barbara, geschilderd hout (18de eeuw); beeld Sint-Norbertus van Prémontré, geschilderd hout (18de eeuw). Hoofdaltaar (circa 1908) met passieretabel, gesculpteerde voorstellingen uit het leven van Christus en het Oud Testament, eik met verguldsel, voorzien van geschilderde zijluiken, Antwerpen (1530-40), gerestaureerd 1878-79 door De Haen en F. Meerts; afkomstig uit de Onze-Lieve-Vrouwekapel (Opitterkiezel). Het huidige altaar is opgebouwd uit elementen van de neogotische communiebank. Twee biechtstoelen, eik (18de eeuw). De medaillons tegen de zuilen zijn afkomstig van de voormalige preekstoel: eik (tweede helft 18de eeuw). Orgel met orgelkast, eik, gedeeltelijk verguld (tweede helft 18de eeuw); doksaal, eik, neoclassicistisch (?), (eerste kwart 19de eeuw). Reeks kerkbanken, eik (eerste helft 19de eeuw).

- *Laatgotische beeldsnijkunst uit Limburg en Grensland*, Sint-Truiden, 1990, nummers 103-107.
- *Studiedag neogotiek in Noord-Limburg. Werkdocument 5/001. in Studiedag neogotiek in Noord-Limburg*, Lommel, 1990.
- BUYLE M. - VANTHILLO C., *Vlaamse en Brabantse retabels in Belgische monumenten*, Brussel, 2000, pagina's 138-139.
- COENEN J., *Kempische Kerken: Kantons Bree en Peer*, Hasselt, 1936, pagina's 23-25.
- DERVEAUX-VAN USSEL G. en anderen, *Retabels*, (In: *Openbaar Kunstbezit in Vlaanderen*, 17, (1), 1979, pagina's 3-41).
- GESSLER K., *Terechtwijzigingen en aanvullingen*, (Limburg, 19, 1937-38, pagina's 168-176).
- GEUKENS B., *Fotorepertorium van het meubilair van de Belgische bedehuizen*. Provincie Limburg. Kanton Bree, Brussel - Sint-Truiden, 1977, pagina's 31-34.
- GRAUWELS J., *De aartsdiakonale visitaties van het dekenaat Maaseik (1646-1726)*, (Het Oude Land van Loon, 38, 1983, pagina's 179-182).
- MEUL V. - JAMINE W., *Van Waterstaatskerk tot Mijncité. Een historiek van het bouwen in Limburg door drie generaties provinciale bouwmeesters Jaminé (1832-1921)*, (Cultureel erfgoed in Limburg; 2), Hasselt, 1999, pagina 231.
- STOFFELS A., *Het kerkelijk kunstbezit van de Sint-Trudoparochie te Opitter*, (Kunst en Oudheden in Limburg, 6), Sint-Truiden, 1975.
- STOFFELS B., *Het passieretabel uit de St.-Trudokerk van Opitter*, (Het Ezendröpke, 1, 1981, pagina's 35-42).
- STOFFELS B., *Het passieretabel uit de St.-Trudokerk van Opitter (2)*, (Het Ezendröpke, 1, 1981-82, pagina's 31-41).
- TIMMERS J.J.M., *De kunst van het Maasland. Deel II. De Gotiek en de Renaissance*, Assen, 1980, pagina's 66-67.
- WEERD H. VAN DE, *Het landdekenaat Eyck. Opglabbeek en Neerglabbeek*. Opitter, (Limburg, 6, 1924-25, pagina's 13-20).

Bron: SCHLUSMANS F. 2005: *Inventaris van het cultuurbezit in België, Architectuur, Provincie Limburg, Arrondissement Maaseik, Kantons Bree - Maaseik*, Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen 19n1, Brussel - Turnhout.

Auteurs: Pauwels, Dirk

Datum: 2005

De tekst wordt ter beschikking gesteld door: [Agentschap Onroerend Erfgoed \(AOE\)](#)

Bron: <https://inventaris.onroenderfgoed.be/erfgoedobjecten/88644> (geraadpleegd op 5/10/2025)

Beschrijving van de verdere bescherming van de kerk en de omgeving:

De toren van de parochiekerk Sint-Trudo en de omringende kerkhofmuur zijn samen met de nabijgelegen pastorie, met inbegrip van de bijgebouwen en tuinmuur, beschermd als monument.

Waarden:

De uitbreiding tot de toren en kerkhofmuur, en de pastorie met aanhangsels en tuinmuur zijn beschermd als monument omwille van het algemeen belang gevormd door de *historische waarde* in casu *architectuurhistorische waarde*: pastorie: als 18de-eeuws dubbelhuis in maaslandse renaissancestijl, gebouwd volgens een klassiek basisplan dat in nagenoeg alle premonstratenzerpastorieën aanwezig is.

historische waarde in casu *architectuurhistorische waarde*: toren: als neogotische, bakstenen westertoren, gebouwd in 1859-1860 naar ontwerp uit 1855 van architect Eugène Claes uit Hasselt; de toren vormt een essentieel element in de architectuur als evolutie van maasgotisch kerkgebouw.

historische waarde kerkhofmuur: als materiële begrenzing van deze kerksite.

Bron: AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2016: *Parochiekerk Sint*

Trudo [online], <https://inventaris.onroenderfgoed.be/aanduidingsobjecten/3760> (geraadpleegd op 9 juni 2017).

Beschrijving van de bescherming van het dorpsgezicht:

Het kerkhof rondom de parochiekerk Sint-Trudo is, samen met de nabijgelegen ommuurde pastorietuin en de omgeving van de pastorie, beschermd als stadsgezicht.

Waarden:

Het Kerkhof, de pastorietuin en omgeving zijn beschermd als stadsgezicht omwille van het algemeen belang gevormd door de *historische waarde*

Pastorietuin: als integrerend deel van de pastoorswoning en gezien de oorspronkelijke verbondenheid met het laathof - een afhankelijkheid van de abdij van Averbode - dat hier was ingeplant.

historische waarde in casu *funerair-archeologische waarde*: kerkhof: als integrerend deel van de kerksite.

Bron: AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2016: *Parochiekerk Sint*

Trudo [online], <https://inventaris.onroenderfgoed.be/aanduidingsobjecten/3761>

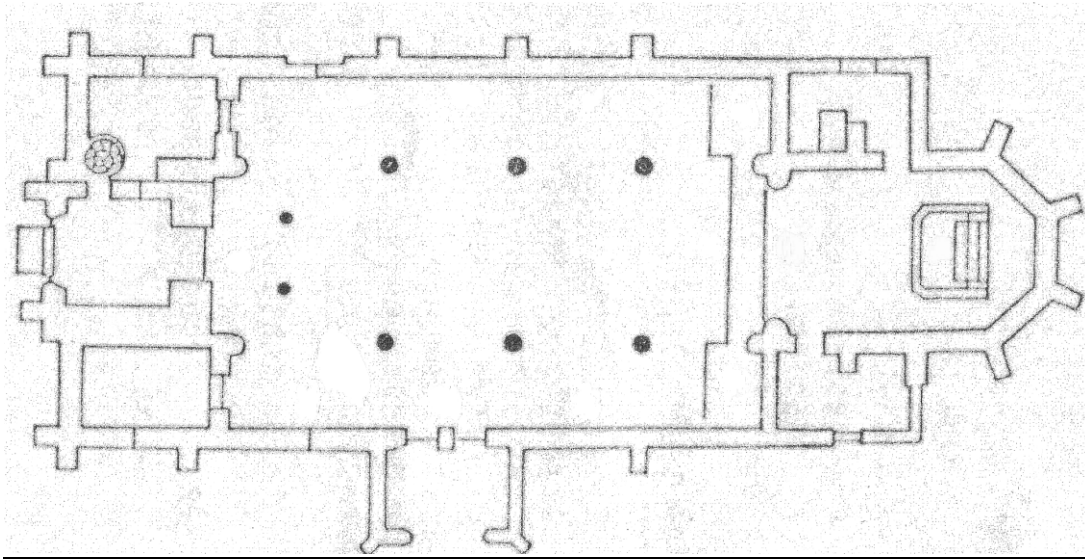
NOOT: In de kerk bevindt zich een belangrijk kunstwerk, opgenomen in de topstukkenlijst: Gebeeldhouwd en gepolychromeerd eikenhouten retabel met geschilderde luiken (olieverf, paneel (drager)). Merk, gebrand: Antwerps merk (handje-burcht).

<https://topstukken.vlaanderen.be/topstukken/topstuk?id=340>

b) *Gebouw en architecturale mogelijkheden*

Oppervlakte

oppervlakte in m²: 503,58 m²

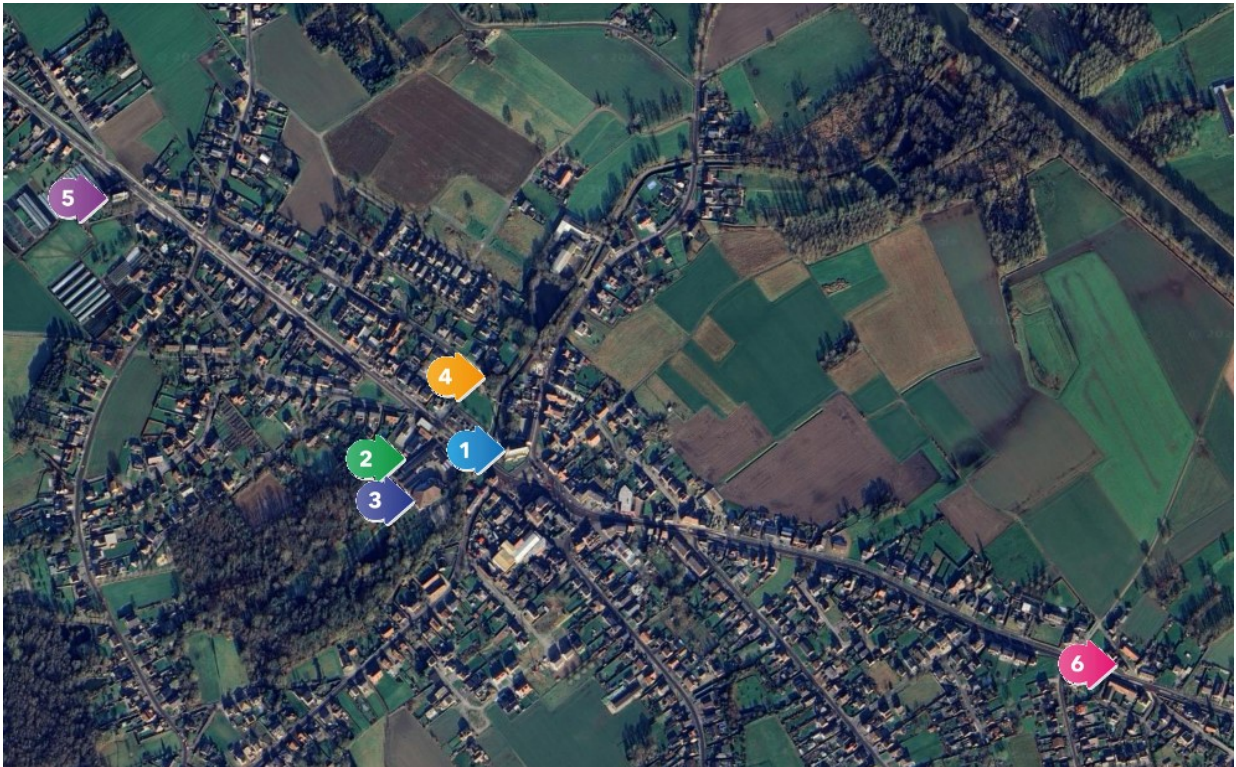
De Sint-Trudokerk is een geklasseerd monument. Het is een voornamelijk gotisch gebouw (gebouwd rond 1400); de toren is negentiende-eeuws. De kerk bevat waardevolle schilderijen en beelden, uit de zestiende eeuw of van latere datum. Vooral het – eveneens 16de-eeuwse – passieretabel dat deel uitmaakt van de topstukkenlijst van Vlaanderen is gekend.

Omwille van de monumentenstatus en omwille van de relatief kleine schaal van de kerk – de kerk vormt één ruimtelijk geheel – is een opdeling van de ruimte wellicht in strijd met de architecturale kwaliteiten ervan. De kerk beschikt over een beperkt aantal vertrekken (sacristie, bergruimte, kleine weekkapel) die een andere of een bredere invulling zouden kunnen krijgen. Dat alles neemt niet weg dat het kerkschip polyvalent benut kan worden mits voldoende bescherming van het passieretabel. De zijbeuken bieden ook mogelijkheden.

Biodiversiteit : Aanwezigheid van de kerkuil. Er is een kast voor de kerkuil; de jongen worden jaarlijks geteld.

Sanitair	geen (wel wasbakje in sacristie)
Verwarming	luchtverwarming met jaarlijks onderhoudskontraakt.(Eigenlijk aan vervanging toe)
Verlichting	gaslichtverlichting voor de middenbeuk en gewone lampen voor de rest.
Keukenvoorzieningen	Geen
Audiosysteem	Goedwerkend systeem
Beeldscherm(en)	geen
Rolstoeltoegankelijkheid	rolstoeltoegankelijkheid tot aan het koor
Diefstal- en brandbeveiliging	ja
Bliksembeveiliging	Ja, met jaarlijks onderhoud
Gsm-operatoren	nee

2.5.3. Situering van het gebouw in zijn ruimtelijke omgeving

Opperter is een dorp van bijna 2.500 inwoners. Het centrum van Bree bevindt zich op ongeveer 4 kilometer van Opperter.

De kerk (1) ligt in het centrum van Opperter, binnen de ommuring van het voormalige kerkhof.

Ten Noorden van de kerk ligt de oude pastorie. Aan de overkant van de Opperterkiezel ligt de basisschool (2) met daarnaast het multifunctionele *Itterdal* (3), wordt vooral als sporthal gebruikt). Er is geen echte parochiezaal in Opperter. De leegstaande pastorie (4) is aan gerenoveerd.

De kapel OLV Troosteres der Bedrukten (5) (zie hieronder) bevindt zich op circa 600 meter van de kerk, richting Bree. Nog in Opperter is er de 'kapel van Solt' (6) (eigendom van stad Bree); die laatste kapel valt buiten het kerkenbeleidsplan.

Het fietsroutenetwerk passeert aan de kerk.

2.5.4. Beschrijving van het actueel gebruik en de actuele functie

Liturgisch

Eucharistieviering: 3de weekend van de maand op zaterdag om 19h00

De kerk kan gebruikt worden voor uitvaarten en huwelijksvieringen.

Niet-liturgisch

- Jaarlijkse deelname aan Open Kerkendagen
- Af en toe rondleiding in kerk door een gids

2.6. Onze-Lieve-Vrouw Troosteres der Bedruktenkapel Opitter

Foto:

www.bree.be/sites/default/files/public/Toerisme/Afbeeldingen/Bree_Opitterkiezel_200_full.jpg

2.6.1. Identificatie

Naam: Kapel Onze-Lieve-Vrouw Troosteres der Bedrukten

Geografische ligging

- Opitterkiezel 200, Opitter-Bree- 51° 7' 15" NB, 5° 38' 17" OL
- Provincie: Limburg

Plaats in kerkelijke structuur

- Bisdom: Hasselt
- Dekenaat of Regio: Pastorale eenheid Emmaüs Bree – dekenaat Bree
- Parochie: Opitter

Eigenaar: Kerkfabriek Sint-Trudo Opitter

Bescherming(en): Beschermd als monument sinds 30-12-1933

Beschermingsdossier: 4.01/72004/103.1 - DL000002 - OL000393

2.6.2. Beschrijving

a) Cultuurhistorische waarde

De kapel werd opgericht door Pieter en Jan Peenres, nadat ze uit de gevangenis in Stokkem verlost waren; waarschijnlijk hebben deze feiten te maken met het beleg van de burcht van Stokkem in 1361. Hier had Godfried van Dalenbroeck, de aangewezen erfgenaam van de laatste graaf van Loon, Diederik van Heinsberg, zijn leger samengetrokken om weerstand te bieden aan prins-bisschop Engelbert van der Marck, die het graafschap voor zichzelf opeiste. De prins-bisschop trok persoonlijk met een grote troepenmacht naar Stokkem en belegerde het kasteel, dat na 27 dagen werd ingenomen. Waarschijnlijk werden een aantal aanhangers van Godfried van Dalenbroeck in het kasteel zelf opgesloten, wat het geval moet geweest zijn met de gebroeders Peenres van Opitter. Zij hadden de belofte gedaan een Onze-Lieve-Vrouwekapel te bouwen als ze behouden zouden terugkeren. De broers stierven vóór de kapel voltooid was. Een aantal personen verenigden zich om het gebouw verder af te werken: Cornelius en Pieter Sondegoets, Jacobus de Sarto, en Leonard Sondegoets, zoon van Pieter. Zij doen in 1426 of 1427 een aanvraag om de kapel te laten wijden. Patronaat en tienden waren in handen van de abdij van Averbode. Tijdens de Franse tijd was de kapel elf jaar gesloten, ze ging in 1808 weer open. Het oorspronkelijke gebouw was een driebeukig kerkje van waarschijnlijk vier traveeën, en een koor van twee rechte traveeën met vlakke sluiting, gebouwd in overgangsstijl romaans/vroeggotisch. Circa 1500 wordt het huidige, gotische koor gebouwd, aansluitend bij het oorspronkelijke, vlakke koor; mogelijk dateren ook de gewelven van het schip uit deze periode. Op een bepaald moment schijnt te kapel te groot of bouwvallig geworden te zijn: de beide zijbeuken worden afgebroken en de rondboogvormige scheibogen met het mergelstenen afbraakmateriaal opgevuld; ook één of twee westelijke traveeën verdwenen. Het is niet duidelijk wanneer dit gebeurde: logisch zou zijn deze ingreep te plaatsen bij de bouw van het huidige koor, waardoor koor en middenschip van de oude kapel het nieuwe schip gingen vormen van de toenmalige kapel. Sommige auteurs dateren de verbouwing 1661 en plaatsen ze in de verfraaiingscampagnes van de kapel door pastoor Nicolas Reymers (1639-1680). Hij was het die de bedevaart naar de kapel sterk bevorderde. Waarschijnlijk in 1742 werden de westelijke travee en de westelijke gevel met baksteen gerestaureerd, en werd een laag, bakstenen portaal tegen de westelijke gevel aangebouwd; mogelijk is de hogervermelde afbraak van één of twee westelijke traveeën ook in deze periode te situeren, evenals de merkwaardige rondboogvormige vensters van het koor, die moeilijk als gotisch kunnen beschouwd worden. De kapel werd gerestaureerd in 1907 door architect V. Lenertz (Leuven). Restauratie in 1928 door architect K. Gessler (Maaseik). Bij deze restauratie werd het schip opnieuw met één mergelstenen travee in westelijke richting verlengd, op de plaats van het bakstenen portaal. In deze bijgebouwde travee werd een portaal ondergebracht met een vlakke, houten zoldering; het oorspronkelijke, bepleisterde tongewelf van de oorspronkelijke westelijke travee werd eveneens door een houten zoldering vervangen. Het portaaltje in de noordgevel van het koor werd terug opengemaakt. Bovendien dateert al het maaswerk der vensters van deze restauratiecampagne. In 2000-2003 restauratie door architect E. Martens (Maaseik).

Beschrijving

De plattegrond beschrijft een thans éénbeukig schip van vier traveeën en een koor van twee rechte traveeën met driezijdige sluiting; de westelijke travee fungeert als portaal. Mergelstenen gebouw op een sokkel van Maaskeien; een kleine ijzerzandstenen muurpartij in de noordgevel. Zadeldaken (leien). Dakruiter op de oostelijke travee van het schip. Geprofileerde mergelstenen kroonlijst. In elke zijgevel bleef één van de mergelstenen rondbogen bewaard van de arcade die

vroeger de scheiding vormde tussen midden- en zijbeuken, in de noordgevel nog voorzien van de imposten. In elke gevel een steunbeer tussen de derde en vierde travee. De twee westelijke travee hebben elk een hoog geplaatst, klein spitsboogvenster; in de zuidelijke gevel vervangt het tweede van deze vensters een getoogd, venstertje uit de eerste helft van de 18de eeuw; de twee oostelijke traveeën hebben grote spitsboogvensters; mergelstenen omlijsting met dito maaswerk (1928); de westelijke travee van de noordzijde is blind. De westgevel, in zijn geheel daterend van 1928, is een puntgevel, voorzien van een getoogd portaal in een geprofileerde, spitsboogvormige omlijsting, voorzien van een druiplijst; erboven een roosvenster met mergelstenen maaswerk; in de geveltop een smal spitsboogvenster met driepasmotief. Het koor heeft steunberen van drie geledingen, de twee oostelijke voorzien van gesculpteerde reliëfs, sterk gerestaureerd: één met voorstelling van een bisschop (Sint-Norbertus?), de twee andere met niet geïdentificeerde personages. Omlopende druiplijst. Onder de dakrand een mergelstenen rondboogfries op consoltjes in de vorm van maskers, waarboven een fries met dambordpatroon. Het koor is voorts boven de plint voorzien van een hardstenen waterspuwer voor ablutiewater en, in de westzijde onder het venster, van een rondboognis met offerblok. Spitsboog- en rondboogvensters in een geprofileerde omlijsting. In de rechte koortravee aan noordzijde een smalle rondboogdeur in een licht uitspringende, mergelstenen omlijsting met twee kalksteenblokken; erboven een gestileerd bloemmotief, en hierboven een sterk gerestaureerd reliëf van een niet geïdentificeerd personage.

Interieur

Mergelstenen interieur. De twee westelijke traveeën voorzien van een vlakke houten zoldering (1928), de twee oostelijke traveeën van een kruisribgewelf met doorlopende topnerf op mergelstenen colonnetten. Gelijkaardige overwelling van het koor, met straalgewelf boven de sluiting. Spitsboogvormige scheiboog tussen koor en schip. De brede rondboog tussen de tweede en derde travee is de scheiboog van het oorspronkelijke koor uit de tweede helft van de 14de eeuw. De meest westelijke travee fungeert als portaal met erboven een doksaal, en met toegang tot het schip via een spitsboogportaal en twee spitsboogvensters. De wanden van het oude koor zijn voorzien van brede, getoogde spaarnissen. In de wanden van de westelijke travee zijn de gedichte rondbogen van de scheidingsarcade tussen de middenbeuk en de thans verdwenen zijbeuken zichtbaar.

Kunstwerken en meubilair

schilderij Tenhemelopneming van Maria, doek, altaarstuk hoofdaltaar, Caes (Weert), (18de eeuw); schilderij Genezing der zieken door Onze-Lieve-Vrouw, doek (midden 17de eeuw); schilderij Verering van het beeld van Onze-Lieve-Vrouw, doek (midden 17de eeuw). Gekleed Onze-Lieve-Vrouwbeeld, gepolychromeerd hout (19de eeuw). Tot in 1662 bevond zich in de kapel het retabel dat thans opgesteld staat in de Sint-Trudokerk.

Hoofdaltaar, portiekaltaar, gemarmerd hout (tweede helft 17de eeuw); het tabernakel is gedateerd 1662. Biechtstoel, eik, gedateerd 1767. Communiebank, geschilderde eik (eerste helft 18de eeuw). Preekstoel, eik (eerste helft 17de eeuw). Glasraam met fragmenten van oude glasramen (16de eeuw), gerestaureerd door K. Gessler (Maaseik) in 1928, met blazoenen van Gerard Mewen, kanunnik van Sint-Lambertus en graaf Jan van Horne.

- *Laat-gotische beeldsnij kunst uit Limburg en Grensland*, Sint-Truiden, 1990, nummer 108.
- COENEN J., *De kapel van Opitter*, (Verzamelde Opstellen uitgegeven door den Geschied- en Oudheidkundige Studiekring te Hasselt, 3, 1927, pagina's 101-108).
- COENEN J., *Kempische Kerken: Kantons Bree en Peer*, Hasselt, 1936, pagina's 16-20.

- GEUKENS B., *Fotorepertorium van het meubilair van de Belgische bedehuizen. Provincie Limburg. Kanton Bree*, Brussel-Sint-Truiden, 1977, pagina's 34-35.
- LEYNEN J., *De kapel van Opitter*, (Verzamelde Opstellen uitgegeven door den Geschied- en Oudheidkundige Studiekring te Hasselt, 14, 1938, pagina's 31-38).
- TIMMERS J.J.M., *De kunst van het Maasland. Deel II. De Gotiek en de Renaissance*, Assen, 1980, pagina 14.

Bron: SCHLUSMANS F. 2005: *Inventaris van het cultuurbezit in België, Architectuur, Provincie Limburg, Arrondissement Maaseik, Kantons Bree - Maaseik*, Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen 19n1, Brussel - Turnhout.

Auteurs: [Schlusmans, Frieda](#)

Datum: 2005

De tekst wordt ter beschikking gesteld door: [Agentschap Onroerend Erfgoed \(AOE\)](#)
https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/86041_geraadpleegd_op_30/9/2025

a) *Gebouw en architecturale mogelijkheden*

Oppervlakte

oppervlakte in m²: 171 m²

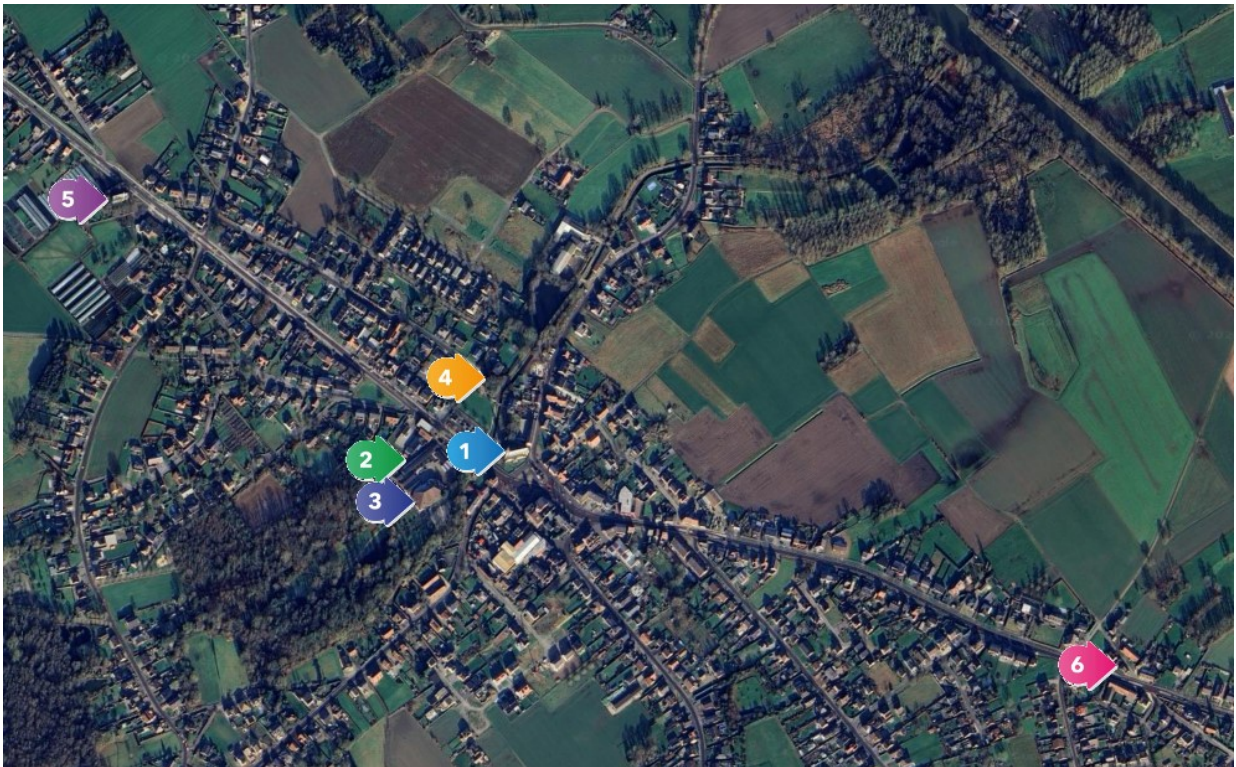
grondplan niet aanwezig

Omwille van de kleine schaal en omwille van de monumentenstatus zijn de architecturale mogelijkheden beperkt. De kapel is nog in gebruik voor de eredienst. Er is een aparte kaarsenkapel.

Biodiversiteit : geen vleermuizen of kerkuilen

Sanitair	geen
Verwarming	vloerverwarming op gas - Er is een nieuwe gasketel geplaatst in 2024
Verlichting	led
Keukenvoorzieningen	geen
Audiosysteem	Goed werkend audiosysteem
Beeldscherm(en)	Geen
Rolstoeltoegankelijkheid	rolstoeltoegankelijkheid tot aan het koor
Diefstal- en brandbeveiliging	Beiden aanwezig
Bliksembeveiliging	geen
Gsm-operatoren	geen

2.6.3. Situering van het gebouw in zijn ruimtelijke omgeving

Opitter is een dorp van bijna 2.500 inwoners. Het centrum van Bree bevindt zich op ongeveer 4 kilometer van Opitter.

De kapel OLV Troosteres der Bedrukten (5) bevindt zich op circa 600 meter van de Sint-Trudokerk, richting Maaseik. Nog in Opitter is er de 'kapel van Solt' (6) (eigendom van stad Bree); die laatste kapel valt buiten het kerkenbeleidsplan.

De Sint-Trudokerk (1) ligt in het centrum van Opitter, binnen de ommuring van het voormalige kerkhof. Ten Noorden van de kerk ligt de oude pastorie. Aan de overkant van de Opitterkiezel ligt de basisschool (2) met daarnaast het multifunctionele *Itterdal* (3), wordt vooral als sporthal gebruikt). Er is geen echte parochiezaal in Opitter. De leegstaande pastorie (4) is aan gerenoveerd.

Het fietsroutenetwerk passeert aan de kapel.

2.6.4. Beschrijving van het actueel gebruik en de actuele functie

Liturgisch

Eucharistieviering: 2de en de 4de zondag van de maand om 18h30 en op regelmatige basis ook op donderdagochtend om 9 u.

De kapel wordt gebruikt voor huwelijksinzegeningen, uitvaarten.

Avondgebed in o.m. advent en vasten.

Bedevaardskapel met aandacht voor de viering van Maria – ondermeer in de meimaand. Veel bezoekers

Niet-liturgisch

geen

2.7. Sint-Petruskerk, Tongerlo

We tonen de originele afbeelding hier niet omwille van het copyright.

Wil je het volledige kerkenbeleidsplan met beeldmateriaal bekijken?
Vraag het dan op bij de gemeente.

[https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/9/97/Sint-Pieterskerk Tongerlo 22-05-2023 14-28-24.jpg/1024px-Sint-Pieterskerk Tongerlo 22-05-2023 14-28-24.jpg](https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/9/97/Sint-Pieterskerk_Tongerlo_22-05-2023_14-28-24.jpg/1024px-Sint-Pieterskerk_Tongerlo_22-05-2023_14-28-24.jpg)

2.7.1. Identificatie

Naam: Sint-Petruskerk

Geografische ligging

- Dorpstraat 10, Tongerlo - 51° 7' 36" NB, 5° 39' 36" OL
- Provincie: Limburg

Plaats in kerkelijke structuur

- Bisdom: Hasselt
- Dekenaat of Regio: Pastorale eenheid Emmaüs Bree – dekenaat Bree
- Parochie: Tongerlo

Eigenaar: stad Bree

Bescherming(en): Beschermd als monument sinds 21-09-1936
Beschermingsdossier 4.01/72004/106.1 - DL000033 - OL000632

2.7.2 Beschrijving

a) Cultuurhistorische waarde

De Sint-Pieterskerk was een dochterkerk van de Sint-Pieterskerk van Elen, zelf een stichting van de abdij van Corbie. De abdij was in het bezit van twee derden van de tienden, de pastoor van de rest van de tienden, die hij vanaf de 15de eeuw deelde met het kapittel van Maaseik. In 1599 kocht de familie van Bocholt, heren van Grevenbroek, de abdijsgoederen van Corbie in deze streken, en werd zo de grootste tiendheffer in Tongerlo, waarmee zij ook verantwoordelijk werden voor het onderhoud van de kerk; het onderhoud van het koor kwam ten laste van de pastoor, later gedeeld met het kapittel van Maaseik. De eerste vermelding van een kerk in Tongerlo dateert van 1295.

De huidige pseudo-basiliek was waarschijnlijk oorspronkelijk een basilicale kerk in Maasgotiek; de toren dateert van 1408 of 1508, koor en schip zijn vermoedelijk iets ouder. Deze gotische kerk verving een ouder, romaans gebouw, opgegraven in 1980, opgetrokken in breuksteen, voornamelijk Maaskeien, waarvan muurpanden bewaard bleven in het koor en de onderbouw van de westelijke gevels der zijbeuken. Deze romaanse kerk was een driebeukig gebouw met halfronde apsissen; zij was voorzien van een gedeeltelijk ingebouwde westelijke toren. Ze is te dateren in het tweede kwart van de 12de eeuw. Bij de aartsdiaconale visitatie van 1711 werd vermeld dat schip noch zijbeuken nog een zoldering hadden, en dat de zoldering van het koor diende hersteld te worden. In 1726 werd gemeld dat dak en zoldering van het koor in zeer slechte staat zijn; het onderhoud van het koor viel ten laste van de pastoor van Elen en het kapittel van Maaseik, maar deze weigerden in te grijpen. Circa 1790-1800 werd de kerk verbouwd: de zijbeuken werden verhoogd, waardoor de basilicale opstand verdween, de oorspronkelijke spitsboogvensters van de zijbeuken werden vervangen door rondboogvensters, de vensters van de koorsluiting werden gedicht, en de spitsboogvensters van de rechte koortraveeën werden vervangen door getoogde vensters; in de hoek tussen koor en zuidelijke zijbeuk werd een sacristie gebouwd. Uit deze periode dateren ook de huidige zoldering, de bepleistering van het interieur en het stucwerk. Restauratie -consolidatie van de toren- in 1862-68, door H. en L. Jaminé (Hasselt). Restauratie in 1898 door M. Christiaens (Tongeren). Restauratie in 1980 door G. Daniëls (Maaseik) en E. Martens (Maaseik).

De plattegrond beschrijft een driebeukig schip van vier traveeën met voorstaande westelijke toren, en een koor van twee rechte traveeën met vijfzijdige sluiting en sacristie tegen de westelijke, rechte koortravee aan de zuidelijke zijde.

Oorspronkelijk mergelstenen gebouw, waarvan het schip aan het eind van de 18de eeuw met baksteen werd verhoogd, en op een bakstenen plint geplaatst. Zadeldak (leien). De oorspronkelijke dakhelling van de zijbeuken is af te lezen in de oostelijke en westelijke gevels van de voormalige zijbeuken. Dubbele overhoekse muizentandfries onder de dakrand. 18de-eeuwse rondboogvensters in een afgeschuinde mergelstenen omlijsting, in de westelijke travee. van beide zijden telkens met een bakstenen boog. De oostelijke en westelijke gevels van het schip zijn afgewerkt met aandak, vlechtingen en schouderstukken; in de oostelijke gevel is het aandak later verwijderd. Thans gedicht portaal in de derde travee van de zuidelijke gevel; rechthoekige deur in een kalkstenen omlijsting met latei op consoles, met erboven een barokke rondboognis in een geprofileerde, sterk verweerde, mergelstenen omlijsting. Zonnewijzer in de oostelijke travee van deze zijde. Portaal in de eerste travee van de noordelijke gevel: rechthoekige deur in een vlakke kalkstenen omlijsting, daterend van 1790-1800, die een oudere, 15de-eeuwse deur vervangt waarvan de kalkstenen, mijtervormige latei bewaard bleef, voorzien van een reliëf met voorstelling van een sleutel. Tegen de oostelijke gevel van het schip een open kapel onder zadeldakje.

Voorstaande westelijke toren van vier geledingen onder ingesnoerde naaldspits (leien). Hij wordt 1408 of 1508 gedateerd naar een gevelsteen in de noordzijde: "Duizend [...] en acht ben ik hier aangebracht". De onderste geleding is van kalksteenblokken, op een plint van kalksteenblokken. De geledingen zijn gemarkeerd door geprofileerde waterlijsten. Tegen de zuidelijke gevel een driezijdige traptoren van drie geledingen. De onderste geleding is blind, op de smalle muurspleten na; in de westelijke gevel een later aangebracht spitsboogvenster in een kalkstenen omlijsting met imposten en afgeschuinde boog. De tweede geleding is voorzien van rondbooglisenen. De derde geleding is op elke zijde voorzien van een spitsboogfries met driepasmotief op consoltjes in de vorm van hoofdjes, en, behalve in de zuidelijke zijde, van een blind spitsboogvenster met maaswerk; in het benedengedeelte hiervan bevindt zich een klein, rechthoekig venster in kalkstenen omlijsting met mijtervormige latei. De bovenste geleding is voorzien van lisenen, een spitsboogfries met driepasmotief en op elke zijde twee geprofileerde spitsboogvormige galmgaten met maaswerk, waartussen een blind spitsboogvenster met maaswerk. De traptoren is op de twee bovenste geledingen eveneens voorzien van een spitsboogfries met driepasmotieven.

Het koor is in de onderbouw vrijwel volledig van breuksteen, voornamelijk Maaskeien. Geprofileerde, mergelstenen kroonlijst. Steunberen van drie versnijdingen op een bakstenen sokkel; in de bovenste versnijding telkens lisenen met driepasmotief; de oostelijke steunbeer heeft hieronder een mergelstenen sokkel met de gesculpteerde voorstelling van vier menselijke figuren. De spitsboogvensters van de koorsluiting werden, waarschijnlijk aan het einde van de 18de eeuw, gedicht; getoogde vensters met bakstenen bogen in de rechte koortraveeën. In de eerste rechte travee van de noordelijke zijde een rechthoekig portaal onder hardstenen, mijtervormig latei, dat een ouder portaal, onmiddellijk links ervan vervangt, waarvan de mergelstenen, mijtervormige ontlastingsboog bewaard bleef.

De sacristie is een bakstenen gebouw van één travee onder lessenaarsdak, voorzien van een getoogd venster. Bepoeterd interieur, voorzien van verguld stucwerk in laatclassicistische stijl. Overdekking door middel van een gedrukt tonggewelf; vlakke zolderingen boven de zijbeuken; halve koepel boven de koorsluiting. De rondboogvormige, geprofileerde scheibogen tussen middenschip en zijbeuken dateren waarschijnlijk uit het eind van de 18de eeuw; zij worden gedragen door de oorspronkelijke Maasgotische, kalkstenen zuilen met waterbladkapiteel. Gekorniste kroonlijst met tandlijst op licht uitspringende pilasters in het koor, in stucwerk uit het einde van de 18de eeuw.

Mobilair: beeldengroep, Piëta, gepolychromeerd hout, noordelijk zijaltaar, Limburg (1530-40); beeld Onze-Lieve-Vrouw met Kind op maansikkel, Jan van Steffesweert, gepolychromeerd hout (1510-20); beeld Sint-Cornelis, gepolychromeerd hout, zuidelijk zijaltaar (tweede helft 18de eeuw ?); beeld Jezus aan het kruis, gepolychromeerd hout (19de eeuw), bevond zich voorheen in de kapel tegen de oostzijde van het schip; beeld Sint-Petrus, eik, hoofdaltaar (tweede helft 18de eeuw); beeld Onze-Lieve-Vrouw met Kind, hout (15de eeuw ?).

Hoofdaltaar, eik, rococo (midden 18de eeuw); zijaltaren, eik, barok (eerste helft 18de eeuw). Preekstoel, eik, neogotisch (tweede helft 19de eeuw). Biechtstoel, eik, rococo (midden 18de eeuw); biechtstoel, eik, neogotisch (tweede helft 19de eeuw). Communiebank, eik, barok (eerste helft 18de eeuw). Doksaal met eiken balustrade, (begin 19de eeuw) en orgel, eik, midden 19de eeuw. Wijwatervat uitgespaard in één van de zuilen (15de eeuw). Kerkbanken, eik (circa 1840). Exterieur: grafkruis, kalksteen, van Matties Smeiers († 1766) en zijn vrouw Aeldegondis Tyes († 1765); grafkruis, kalksteen, van Catharina Galdermans alias Smeurs († 1733); de familie Galdermans was eigenaar van de Dorpermolen (confer Solterstraat) tot 1950.

- *Laat-gotische beeldsnij kunst uit Limburg en Grensland*, Sint-Truiden, 1990, nummer 99-102.
- *Studiedag neogotiek in Noord-Limburg. Werkdocument 5/001. in Studiedag neogotiek in Noord-Limburg*, Lommer, 1990.
- BOUVE D., *De Romaanse kerken en kapellen binnen het landdekenaat Eyck in Belgisch Limburg*, Leuven, 1999-2000, pagina's 69-75.
- COBER R., *Kerkmeubelen van Tongerlo*, (Het Ezendröpke, 8, 1985, pagina's 55-58).
- COENEN J., *Kempische Kerken: Kantons Bree en Peer*, Hasselt, 1936, pagina's 26-27.
- DRIESEN W., *Mathieu Christiaens, ingenieur-architect te Tongeren (1865-1934)*, (Het Oude Land van Loon, 40, 1985, pagina 66).
- GEUKENS B., *Fotorepertorium van het meubilair van de Belgische bedehuizen. Provincie Limburg. Kanton Bree*, Brussel - Sint-Truiden, 1977, pagina's 30-31.
- PEETERS P., *Het orgel van de Sint-Petruskerk te Opitter. (Tongerlo). Een aanvulling, (Mededelingen van het Centraal Orgelarchief, 2, 1981, pagina's 19-27).*
- WAEGEMAN T., *De voormalige romaanse Sint-Pieterskerk in Tongerlo (Bree) en het zogenaamde Adelardus-patrimonium in Noord-Limburg*, (Limburg, 68, (2), 1989, pagina's 83-100).

Bron: SCHLUSMANS F. 2005: *Inventaris van het cultuurbezit in België, Architectuur, Provincie Limburg, Arrondissement Maaseik, Kantons Bree - Maaseik*, Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen 19n1, Brussel - Turnhout.

Auteurs: Schlusmans, Frieda

Datum: 2005

De tekst wordt ter beschikking gesteld door: [Agentschap Onroerend Erfgoed \(AOE\)](https://agentschap.onroerenderfgoed.be/)

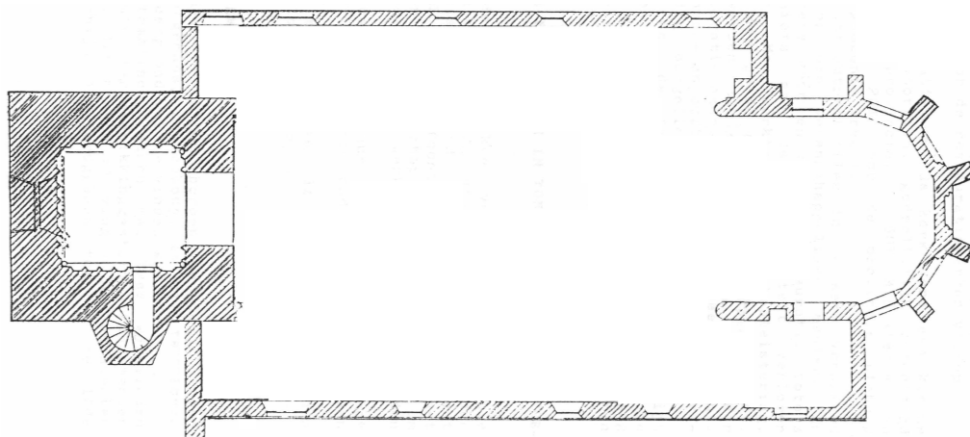
<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/71049> bezocht op 1/9/2025

NOOT: Het beeld *Maria met kind op de maansikkel* toegeschreven aan Jan van Steffeswert werd opgenomen in de Topstukkenlijst: <https://www.ejustice.just.fgov.be/cgi/api2.pl?lg=nl&pd=2018-01-25&numac=2017206879>

b) *Gebouw en architecturale mogelijkheden*

Oppervlakte

oppervlakte in m²: 432,86 m²

Omwillen van de monumentstatus is een opdeling van de ruimte niet vanzelfsprekend. Op zich zijn er wel mogelijkheden met de zijbeuken, of met de aparte ruimte onder de toren (in deze kerk is dat niet het portaal).

De ruimte onder de toren was eerder een bergplaats maar kan in de toekomst ingericht worden als kleine vergaderzaal (max 10 personen) met afzonderlijke bijverwarming (want de kerk is constant 15 ° wegens meubels en orgel)

Achter in de kerk kan een glazen portaal geïnstalleerd worden zodat de kerk altijd open kan blijven en het interieur zal dan altijd zichtbaar voor de toeristen en toevallige bezoekers.

Alle technische installaties zijn aanwezig. Er is publiek sanitair in de kerk, maar het is niet toegankelijk voor rolstoelgebruikers. De kerk zelf is wel goed toegankelijk.

De oude kerkbanken (in een gedeelte van de kerk) bemoeilijken polyvalent enigszins, maar toch leent de kerk zich – mede door het in 2014 gerestaureerde orgel - goed voor bijvoorbeeld concerten.

De kerk verkeert in een goede staat. 4 jaar geleden zijn er mergelblokken in de toren vervangen (die waren beschadigd door steenwespen). De kerkmuren hebben er ook last van. Dat moet nog aangepakt worden.

Ook dienen de vensters aangepakt worden met veiligheidsglas. Nu zijn dit nog flinterdunne kleurloze ruitjes in lood.

De kerk is aangesloten bij Monumentenwacht. De laatste inspecties dateren van 2012 (buitenzijde) en 2013 (interieur).

Recent is monumentenwacht nog op bezoek gevraagd om de barsten in het plafond van het koor te controleren. Afwachten of de barsten groter worden. Wordt opgevolgd.

Op 5 maart 2024 is de bliksemafleider gecontroleerd door Heleblitz

Op 28 maart 2025 is de laatste aanpassing van de bliksemafleider gebeurd : “Interne bliksembeveiliging”

De toren is bevuild door de kauwen: De gaten zijn niet volledig dicht.

Waarschijnlijk door het mest van de vogels zijn nu de klokken buiten gebruik. Alleen het slaan van de uren is nog actief. Het uurwerk buiten staat stil en het luiden gaat ook niet meer.

Biodiversiteit : Kerkuilen: uilenkast is reeds lang aanwezig in de toren, wordt regelmatig gecontroleerd ,jaarlijks enkele jongen

Sanitair	Één WC met wasbakje
Verwarming	Gasverwarming wordt regelmatig gekeurd
Verlichting	ledverlichting
Keukenvoorzieningen	Geen
Audiosysteem	5 jaar geleden vernieuwd : CD speler ; 3 micro's ;één loop micro en ringleiding
Beeldscherm(en)	beamer en scherm
Rolstoeltoegankelijkheid	rolstoeltoegankelijkheid tot aan het koor
Diefstal- en brandbeveiliging	volledig in orde met jaarlijks nazicht
Bliksembeveiliging	Ja, met jaarlijks onderhoud
Gsm-operatoren	nee

2.7.3. Situering van het gebouw in zijn ruimtelijke omgeving

De kerk (1) ligt in het centrum van het dorp Tongerlo. Er was ooit een kerkhof, maar nu is er rond de kerk een grasveld. Wat verderop naar het Noorden is er een begraafplaats(2).

Volgens de plannen van de stad zal er rond de kerk een parkruimte voorzien worden met beplanting zitbanken en wandelpaadjes. Voorzien in 2024 2025

Op 100 meter van de kerk bevindt zich de parochiezaal (3); nog iets dichterbij de kerk is er een vergaderzaaltje van de kerkfabriek (4). Dit zal verkocht worden.

Op 150 meter is er een school (5). Naast de school zijn er jeugdlokalen.

Het fietsroutenetwerk passeert naast de kerk.

2.7.4. Beschrijving van het actueel gebruik en de actuele functie

Liturgisch

Eucharistieviering: eerste weekend van de maand: zaterdag om 19h00

De kerk wordt gebruikt voor huwelijksinzegeningen, uitvaarten en voor voorbereidingsvieringen voor eerste communie en vormsel

Niet-liturgisch

- Jaarlijkse deelname aan Open Kerkendagen
- Orgelconcerten en andere concerten: 2 x of meer per jaar sinds restauratie orgel; onder impuls van een parochiale werkgroep "Kunst in de kerk"
- Bezoek door klassen aan kerk – met beleving en uitleg.
- Rondleidingen voor toeristen of groepen op aanvraag
- Grote vergaderingen of lezingen van meer dan 100 personen
- Tentoonstellingsruimte (schilderwerken beeldhouwwerken enz..)
- Mogelijkheid voor orgelscholen om te oefenen op afspraak
- vanaf 2024 : vrij podium voor kleine kinderen van 3 tot 16 jaar
- Kleine vergaderingen van max 10 personen in afzonderlijk ruimte.(vroegere bergruimte)

3. NAAR EEN TOEKOMSTVISIE

3.1. Onderbouwde visie op het toekomstig gebruik en de toekomstige functie

Deelgemeente	Kerk	Toekomstvisie
Bree	Sint-Michielskerk	Zondagskerk Kan gebruikt worden voor tentoonstellingen/concerten
't Hasselt (Bree)	Sint-Lutgardiskerk	Is in de verkoop Herbestemming als vakantieverblijf
Beek	Sint-Martinuskerk	Kerkelijk gebruik : parochiekerk nevenbestemming als concert- en/of tentoonstellingsruimte
Gerdingen	Onze-Lieve-Vrouwkerk	Herbestemming
Opitter	Sint-Trudokerk	Herbestemming met bijzondere aandacht voor het aanwezige retabel dat deel uitmaakt van de topstukkenlijst van Vlaanderen
Opitter	Onze-Lieve-Vrouw Troosteres der Bedruktenkapel	Kerkelijk gebruik - bedevaartsoord
Tongerlo	Sint-Petruskerk	Herbestemming

Vostert (Bree)	Onze-Lieve-Vrouw van het Heilig Hartkerk	Werd reeds onttrokken aan de eredienst en herbestemd via bruikleen aan de stad Bree
----------------	--	---

De voorliggende opties voor de kerkgebouwen zijn een rechtstreeks gevolg van het geactualiseerde pastoraal plan dat in de inleiding geschetst werd.

Vanaf 01 januari 2026 zullen er geen weekendvieringen meer zijn in de Onze-Lieve-Vrouw-kerk van Gerdingen, in de St.-Trudo-kerk van Opitter en in de St.-Petruskerk van Tongerlo. Zolang deze drie kerken niet aan de eredienst onttrokken zijn, kan een uitvaart of huwelijk nog plaatshebben in deze kerken. Standaard zullen we dit echter niet aanbieden en verkiezen we de uitvaart/het huwelijk te laten plaatsvinden in Bree, Beek of in de kapel van Opitter. En uitvaart/huwelijk in Gerdingen, Opitter, Tongerlo kan uiteraard enkel op voorwaarde dat de kerken dan nog een onderhoudsbeurt krijgen voorafgaande aan de plechtigheid. Voor dit onderhoud dient de plaatselijke gemeenschap in te staan.

Voor de O.L.V.-kapel in Opitter opteren we voor een uitdoofscenario: voor zolang de huidige bedienaar emeritus in de mogelijkheid is om de vieringen op zondag voor te gaan, zal de eucharistie op zondag om 18u30 op de tweede en vierde zondag van de maand doorgaan en dit ook nog na 01 januari 2026. Van zodra het engagement van deze priester stopt, zal de eucharistieviering in de kapel komen te vervallen.

Voor de viering op donderdag in de kapel geldt dit uitdoofscenario eveneens met dien verstande dat we bekijken of de actieve priesters van PE Emmaüs deze viering kunnen over nemen. Priesters die bedevaartsgroepen vergezellen, kunnen voor hun groep voorgaan in een eucharistieviering of gebedsviering. Uitvaarten en huwelijken blijven mogelijk ook na 01/01/2026. Dit kunnen zowel eucharistievieringen als gebedsvieringen zijn.

De weekendvieringen worden gecentreerd in de Sint-Michielskerk: op zaterdagavond om 18 uur en op zondagochtend om 10u30. In uitzonderlijke gevallen – als het stadscentrum niet toegankelijk is – kan de viering van zaterdag 18 uur vervallen. Op termijn zullen we deze eucharistieviering evalueren, zowel qua aantal aanwezigen, als het uur als de invulling ervan.

Na 1 januari vragen wij aan het Bisdom om het aantal parochies van Bree te reduceren tot twee: Beek blijft een afzonderlijk parochie, de parochies Gerdingen, Opitter, Tongerlo en Bree worden samengevoegd tot één parochie Sint-Michiel Bree.

3.2. Plan van aanpak: hoe de toekomstige invullingen zullen worden onderzocht

Op pastoraal vlak werden de nodige stappen gezet om dit plan invulling te geven. De lokale parochiegemeenschappen werden geïnformeerd. Vertegenwoordigers van alle bestaande parochies hebben meegewerkt aan de invulling hiervan.

De kerken van Gerdingen, Opitter en Tongerlo zullen een nieuwe bestemming krijgen. Aangezien de kerken eigendom zijn van de stad Bree, zullen de kerken terug gegeven worden aan de stad. Samen met het CKB zullen wij met de stad zoeken naar een nieuwe bestemming die – zoals wettelijk vastligt – de goedkeuring van de Bisschop dient te krijgen. Het bepalen van de nieuwe bestemming van de kerk zal een belangrijke mate van samenspraak tussen CKB en stadsbestuur vergen, waarbij tevens de inspraak van de lokale bevolking belangrijk is om tot een gedragen beslissing te komen.

Bij de herbestemming van de kerken zijn er een aantal elementen die mee in overweging dienen genomen te worden:

- In Tongerlo bestaat een traditie van concerten in de kerk. Hierbij staat het gerestaureerde orgel vaak centraal. Het behouden van deze traditie is voor de gemeenschap van Tongerlo belangrijk.
- Het retabel in de kerk van Opitter maakt deel uit van de topstukken van Vlaanderen. Het is belangrijk dat dit toegankelijk gemaakt wordt voor kunstliefhebbers. Daarenboven is het een fragiel kunstwerk dat goed beschermt dient te worden. Dit heeft wellicht een impact op de herbestemming van de kerk.
- Ook de beelden Maria met kind op de maansikkel; Jan van Steffeswert, in Tongerlo en Sint-Quirinus van Malmedy, Elsloo-groep, in Gerdingen zijn opgenomen in de topstukkenlijst.

De kerk van 't Hasselt is onderwerp van een verkoop-procedure die reeds lang aansleept. Ook al is de Bisschop akkoord met de nieuwe bestemming als vakantiewoning, de kerk is nog niet onttrokken aan de eredienst omdat er nog geen officieel document – bvb compromis – is ondertekend dat de verkoop bezegelt. We dringen dan ook middels dit plan aan om dit dossier dringend te finaliseren.

4. BESLUIT

Het voorliggende kerkenbeleidsplan heeft serieuze implicaties. Alle betrokken partijen engageren zich om in onderling overleg en in concertatie met de lokale bevolking de herbestemming van de betrokken kerken op de best mogelijke manier en na goedkeuring door de Bisschop te realiseren.

Naar aanleiding van het jaarlijks overleg tussen het centraal kerkbestuur en het stadsbestuur zullen we nagaan of het plan nog actueel is en of wijzigingen noodzakelijk zijn. Indien er wijzigingen moeten aangebracht worden, worden deze opgenomen in een addendum aan dit kerkenbeleidsplan na goedkeuring door de bisschop van Hasselt en door de gemeenteraad.